

Per trein van Hanoi naar St. Petersburg. De Trans Mongoliëlijn loopt van Beijing naar Oelan-Oede en is 2218 km. lang. Vanaf Oelan-Oede sluit de lijn aan op de Trans Siberiëlijn die van Moskou naar Vladivostok loopt. De route van Beijing naar Moskou is in totaal 7865 km. De reistijd is 5½ dag.

Van 10 januari tot 16 maart 2003 heb ik voor de reisorganisatie Djoser uit Leiden een drietal Vietnamreizen begeleid, elk 23 dagen. Omdat deze reizen eindigen in Hanoi, in het noorden van Vietnam dicht bij de Chinese grens, ligt het voor mij voor de hand om er dan een Chinareis achteraan te plakken, ook omdat ik al langer met het plan rondloop om het communistische China een keer te bezoeken. Deze keer ga ik niet voor een reisorganisatie, maar helemaal voor mezelf. Het verslag begint met het afscheid van de laatste groep dat plaatsvindt in Hanoi.

Het afscheid

Na het traditionele afscheidsetentje zijn we met een deel van de groep naar een klein, maar gezellig, café gegaan waar de goede muziek de sfeer nog meer verhoogde. Op zaterdagochtend 15 maart staat iedereen van de laatste Vietnamgroep gepakt en gezakt om richting vliegveld te vertrekken. Van de drie verpleegsters uit de groep krijg ik hun restanten aan medicijnen en verbandmiddelen. Het is zo veel, ik kan er zo een eerste hulppost mee uitrusten.

Omdat de bus die ons naar het vliegveld zal brengen tijdens de spitsuren niet in de smalle straat voor ons hotel in het 'Old Quarter' in Hanoi mag komen, laden we de bagage op twee fietsriksja's en lopen we naar de bus die een paar honderd meter verderop aan de grens van de wijk op ons staat te wachten.

Na het inchecken op het vliegveld worden natuurlijk de bekende groepsfoto's gemaakt en dan neem ik samen met de gids afscheid van de groep die erg leuk was. Het was wel de groep met de meeste zieken ooit, maar gelukkig hadden we een zeer efficiënt opererend verpleegstersteam in ons midden dat medereizigers met klachten zonder pardon volstopten met de nodige pijnstillers, spierverslappers, kalmeringsmiddelen enz. en zonodig geestelijke bijstand verleende. Voor mij als reisbegeleider was dit een zorg minder en erg leerzaam.

Als we uitgezwaaid zijn, drinken de gids en ik nog wat op de goede afloop en dan ontmoeten we Hannes. Hij is een Duitse reisbegeleider en had ook een gids van Ben Thanh Tourist, hetzelfde bedrijf waar ik mee heb samengewerkt. Het 'samenwerken' hield in dat de gids probeerde de hele toer naar zijn hand te zetten, terwijl hij alleen maar hoefde te gidsen. Hannes had dubbel pech, want hij had de meest eigenzinnige gids van het bedrijf. Dit was voor ons beiden een goede gelegenheid om onze ergerissen omtrent deze heren en hun werkwijze eens van ons af te praten.

Met een locale oude bus reizen we terug naar Hanoi voor een fractie van wat een taxi zou kosten. We gebruiken de lunch aan het Hoam Kiemmeer en daarna zijn we even gaan kijken bij een 'happening'. Bleek een demonstratie tegen de oorlog met Irak te zijn. Rond borreltijd(?) drinken we een paar biertjes bij zo'n straatcafeetje waar je voor € 0,11 een groot glas bier hebt. Hannes is een aardige kerel dus heb ik hem voorgesteld om ook een kamer te nemen in het \$4 hotel waar ik nu verblijf. Verder is hij ook gek op fotografie en op zijn vriendin. Daarom wil hij na drie maanden ook wel eens naar huis.

De afgelopen dagen ben ik druk geweest met het regelen van m'n visum voor China. Nou ja...druk!? Het ging allemaal redelijk soepel en bovendien kreeg ik op de ambassade als toegift een duur uitziend, glanzend boekwerk waarmee China gepromoot wordt. Vier werkdagen na aanvraag staat het begeerde visum in m'n paspoort.

Tijdens die vier dagen heb ik regelmatig de website van de Volkskrant geopend om toch eens wat meer te lezen over de longziekte 'SARS' die schijnbaar uit het niets de kop op steekt. Ik moet bekennen dat ik nu pas de ernst ervan inzie en er ook meteen behoorlijk van geschrokken ben. In Hanoi en Hongkong loop je het meeste risico deze sluipende en dodelijke ziekte op te lopen.

Dat moet mij weer overkomen; wil ik eindelijk China eens bezoeken en dan doet zich deze ellende voor. Ik besluit dat ik Hongkong dan maar oversla, maar wel met veel tegenzin. De mailtjes met waarschuwingen van bezorgde familie en vrienden beginnen nu ook langzaam binnen te stromen. Ook Djoser, de organisatie waarvoor ik de Vietnamreizen heb begeleid, wil graag van me weten hoe de situatie hier is in verband met de komende reizen. Onderstaand stukje heb ik naar hen gemaild.

'Hier in Hanoi weten alle drogisten e.d. van de ziekte, maar er wordt vrij lachend op gereageerd als ik vraag wat voor maatregelen je het beste kunt nemen. Veel vitamine B en C slikken voor een hogere weerstand, aangevuld met neusspray(?) zou voldoende moeten zijn. Een neus-mondbeschermer wordt geadviseerd, maar ik zie absoluut niet meer mensen met die dingen dan gebruikelijk is. Het bericht in de Volkskrant dat er een 'run' op is in Hanoi is dus volledig uit de lucht gegrepen. De problemen zijn hier ontstaan bij het Vietnamees-Franse ziekenhuis waar inmiddels een verpleegster is overleden en 32 andere mensen zijn geïnfecteerd. Afgelopen zondag zijn vanuit Japan en Frankrijk experts ingevlogen en er wordt alles aan gedaan om de infectiehaard in te dammen, maar het is nog veel te optimistisch om te zeggen dat het risico is geweken aldus de plaatselijke krant.

Ik moet toegeven dat het me helemaal niet lekker zit. Wie weet hoe snel die geheimzinnige ziekte zich binnen China zal verspreiden. Voor de zekerheid heb ik alvast zo'n neus-mondkapje gekocht onder het mom: 'Beter ermee verleggen, dan erom verleggen!'. Iets anders dat me ook een vreemde smaak in m'n mond geeft, is het feit dat de politie in het 'Old Quarter' (de oudste wijk van Hanoi) het plotseling nodig vindt om te grote zonneluifels te verbieden. Het zou niet mooi zijn volgens de gemeentelijke overheid. Zonder aankondiging vooraf en zonder pardon worden de luifels boven de uitgestalde koopwaar door de agenten met uitdrukingsloze gezichten naar beneden gehaald. De lokale bevolking laat het gelaten over zich heen komen. Protesteren heeft alleen maar een averechtse uitwerking op de arrogant en streng kijkende dienders. Ook grote uithangborden met alleen maar Engelse teksten erop moeten er aan geloven. De tekst moet er ook in het Vietnamees op staan in ten minste even grote letters als de Engelse tekst. Verder is het ineens ook verboden om bij zo'n straatcafeetje je bier op straat op te drinken. Regelmatig leidt dit tot komische taferelen als de politie onverwachts de wijk in rijdt. Als een lopend vuurtje gaat het nieuwtje rond waarop iedereen opspringt, zijn stoeltje oppakt en binnen gaat staan. Zodra de politie gepasseerd is, komt iedereen weer naar buiten. Terwijl iedereen denkt dat de kust veilig is, wil de politie nog wel eens een tweede keer komen controleren en dan heb je de poppen aan het dansen. De café-eigenaren krijgen de wind van voren en worden voor van alles en nog wat uitgemaakt, maar na vijf minuten is de rust weer teruggekeerd en zit iedereen opnieuw op straat ontspannen van zijn bier te genieten.

Nu ik het visum heb, kan ik ook het 'softsleeper' treinticket naar Nanning in China kopen en tevens een verse voorraad diafilms. Het ticket kost 450.000 Dong. Van m'n

allerlaatste dongs koop ik mondverraad voor in de trein en een aantal gekopieerde cd's die tienduizend Dong (€ 0,68) per stuk kosten. Het is wel illegaal, maar te aantrekkelijk om te laten liggen.

Als laatste trakteer ik Hannes op ons laatste gezamenlijk etentje waarna een Hondaboy me naar het station brengt. M'n drie coupégenoten hebben zich al gesetteld als ik binnenkom. Twee Noorse meiden die in één keer (55 uur) doorreizen naar Beijing en een Chinese student die goed Engels spreekt. Voor het gemak heeft hij behalve een onuitsprekelijke Chinese naam ook een Engelse, namelijk 'Mark'. Gelukkig had ik wat eerder geboekt en heb daardoor een onderbed waar je makkelijker in- en uitstapt. De coupé ziet er netjes uit, er staat een thermoskan met kokendheet water voor thee of koffie en het beddengoed is schoon. Om stipt 18.50 uur vertrekken we. Mark wil graag zijn Engels oefenen en daar maak ik dankbaar gebruik van. Ik bestook hem met vragen over China. Op de vraag of er al veel mensen zijn die Engels spreken antwoordt hij dat dat vooral de jonge studenten zijn en de mensen die in de toeristenindustrie werken. Ook wil ik weten of ik vanaf Nanning gemakkelijk een ticket tot Guillin kan kopen. Mark vraagt het aan de conductrice en het antwoord is gelukkig 'Ja'. Toch handig zo'n tolk!

Om 12 uur 's nachts zijn we bij de grens in Lang Son. Mark weet de weg in het station en neemt ons op sleeptouw naar de douane. Hier moeten we onze paspoorten inleveren en rustig afwachten. Om de beurt worden er door de stug kijkende douaniers namen afgeroepen waarna sommige reizigers hun tassen moeten openen. Dat wordt nog spannend want ik heb weinig zin om m'n hele rugzak om te keren. Dan is het onze beurt. De tassen kunnen gelukkig dicht blijven en zonder verdere problemen nemen we onze paspoorten met daarin het nog natte entrystempel in ontvangst. Ik ben in China!!

De klok gaat nog een uur vooruit waardoor we nu zeven uur vooruitlopen op Nederland. We reizen verder met een Chinese trein die tot mijn verbazing nog luxer is dan de Vietnamese. Het ziet er keurig uit, het beddengoed is spic en span en ik heb zelfs de beschikking over twee kussens. We zijn moe en vallen snel in slaap. Buiten is het aardedonker.

De volgende ochtend om 7.30 uur arriveren we in Nanning, de hoofdstad van de provincie Guǎngxi. De trein blijft hier sowieso een uur staan dus heb ik tijd om, met hulp van Mark, een aansluitend ticket te kopen. Er blijken alleen zitplaatsen vrij te zijn, maar dat vind ik geen probleem omdat we nu overdag reizen. Wat wel een probleem is, is het feit dat ik het station niet uit kan om geld te wisselen. De buitendeuren zijn met grote hangsloten hermetisch afgesloten. Gelukkig komt Mark me weer te hulp door me zijn geld aan te bieden. Tegen de normale koers wissel ik dollars om voor Yuan en betaal ik m'n ticket. Omgerekend is één Yuan € 0,12 waard en een yuan is weer opgedeeld in tien liao. Mark is echt een gouden reisgenoot. Zonder hem hadden we nu misschien nog bij de Chinese grens gestaan.

Ik neem afscheid van Mark en de twee Noorsen en zoek m'n zitplaats in de trein naar Guillin dat iets ten noorden van Yangshuo ligt. Tot mijn niet geringe verbazing hangt boven onze hoofden een aantal 'flatscreens' als televisie-monitoren waarop de meeste tijd clips worden vertoond met zo nu en dan een nieuwsuitzending. Tegenover me zit een jongen die afgestudeerd is en zijn Engels wil oefenen. Wat een mazzel heb ik weer. Het maakt het reizen een stuk aangenamer als je wat aanspraak hebt. Als we vijf minuten met elkaar gesproken hebben buigt hij zich naar me toe en vraagt hij heel voorzichtig aan me of ik vóór of tegen de Amerikaanse inval in Irak ben. We zijn allebei 'tegen'. Op mijn beurt vraag ik hem naar SARS. Wat weet hij daar van en hoe is de situatie wil ik van hem weten. Tot mijn verbazing ontkent hij bijna het bestaan ervan en zegt dat het totaal 'no problem' is. Pas enkele weken later zal blijken dat de overheid het volk niet of slecht geïnformeerd heeft, maar bovendien blijkt hieruit dat het in de Chinese cultuur ongebruikelijk is om met slecht nieuws naar buiten te treden.

In onze wagon loopt een jonge steward rond die ervoor zorgt dat iedereen zo veel mogelijk kan zitten en hij let er ook op dat de passagiers bij het juiste station uitstappen. Ook is hij constant bezig de bagage te ordenen en kaarsrecht in de bovenrekken te leggen. Het is bijna op het ziekelijke af, maar ik kan er wel om lachen.

Om 17.15 uur rijdt de trein Guillin-Zuid binnen waar ik aanvankelijk uit wil stappen, maar op advies van een aantal vriendelijke Chinezen doorrijd naar het Noord-station. Hier aangekomen blijkt dat ik om een busje naar Yangshuo te kunnen nemen toch op Zuid moet zijn! GRRrr. . . . Ik ben nu toch wel moe en het miezert ook nog eens, dus met dit misverstand ben ik niet zo blij. Een aantal taxichauffeurs komt op me af en wil me natuurlijk wel meenemen, maar . . . . waarheen, want dat kan ik ze moeilijk duidelijk maken!? Een meisje dat wat Engels spreekt brengt uitkomst en legt uit waar ik heen wil. Na over de prijs onderhandeld te hebben stap ik in een aftands motorwagentje (type 'ijzeren hond') om terug naar Zuid te rijden waar m'n chauffeur me netjes bij het juiste busje naar Yangshuo afzet. Het regent nu harder en het is zowaar echt koud! In het busje, waarvan de ramen kletsnat zijn van de adem van de passagiers, droog ik m'n koude voeten en trek snel warme sokken en m'n bergschoenen aan i.p.v. m'n Teva-sandalen die nu absoluut niet op hun plaats zijn.

Yangshuo

Na ruim een uur rijden komen we om 19.30 uur aan in Yangshuo waar het nog steeds zacht regent. Ik heb nu wel zin in wat rust, dus loop meteen met de eerste de beste hotelboy mee omdat ik me nu niet goed kan oriënteren in het donker. Hij wil dat ik meteen voor drie dagen betaal om me niet kwijt te kunnen raken natuurlijk, maar dat doe ik nooit, dus nu ook niet. Voor je het weet kun je niet meer weg! Daarna snel even het dorp verkend en dan ontdek ik het 'gezellige' gedeelte met alle cafés, restaurantjes en hotelletjes. Het is hier waanzinnig toeristisch, zowel buitenlandse als Chinese toeristen vind je er. Na wat gegeten te hebben duik ik m'n bed in dat zo koud is, dat ik m'n sokken aanhoud. Het is even wennen aan het klimaat, maar ook aan het

matras dat, ondanks zijn dikte, spartaans hard is. Dit blijkt representatief te zijn voor alle matrassen in China.

Na vanochtendvroeg naar de regen en het onweer(!) geluisterd en verder uitgeslapen te hebben, heb ik tot teleurstelling van de jongen uitgecheckt om te verkassen. Als noodoplossing voldeed dit hotelletje wel, maar ik wil een dag of vijf in Yangshuo blijven en dan loont het de moeite om iets beters te zoeken. Het is inmiddels droog geworden en heb een heel leuk hotel gevonden met een luxe kamer waar ik zelfs een balkon heb. Kortom, ik zit nu eersteklas met mooi uitzicht voor 50 Yuan (f12,50) en ik heb ook, tot mijn stomme verbazing, een TV met een zeer goede Engelstalige Chinese nieuwszender om de bekende problemen in de wereld te kunnen volgen. Ik heb begre-

pen dat de oorlog in Irak vanochtend is losgebarsten. Het is hier onder, zowel de toeristen als de meeste Chinezen, het gesprek van de dag. Maar ook 'SARS' wordt nog steeds in de gaten gehouden. Vanmiddag, toen eindelijk de zon aarzelend doorkwam, heb ik een relaxed boottochtje gemaakt op de Lijang-rivier die door een Karstgebergte stroomt zoals je dat ook in Halong Bay

hebt. We maken een korte stop om een afgelegen boerendorp aan de rivier te bezoeken. De voornamelijk oudere mensen wonen eenvoudig in hun sobere stenen woningen. De oude kromme vrouwtjes zijn kleiner dan ik, zelfs als ik zit. Ze lopen op hele kleine voetjes omdat die vroeger strak ingebonden hebben gezeten. Op de boot maak ik kennis met een jonge Noor die in Noorwegen een Grieks restaurant heeft vanwege zijn Griekse vader, en binnen enkele dagen weer naar huis gaat, maar nu vanwege zijn vriendin. In het dorpje waar we op de boot zijn gestapt bezoek ik nog even snel een familiebedrijfje waar van die harmonicawaaiers met de hand worden vervaardigd. Hier valt me voor het eerst op dat Mao Zedong, die in september 1976 overleed, nog steeds hogelijk wordt gerespecteerd. Er hangt een groot portret van hem op een prominente plaats aan de muur. Tijdens de korte rit terug naar Yangshuo hebben we nog even een kort oponthoud. De chauffeur van ons busje let even niet op en klapt met een behoorlijke vaart op het busje van de andere bootgangers. De chauffeurs nemen niet eens de moeite om uit te stappen, grinniken wat en rijden tot ieders verbazing weer door!? Ach, wat zou je je ook druk maken als je toch niet verzekerd bent. Iets soortgelijks had ik in Hanoi ook zien gebeuren en toen was er een vrij nieuwe auto bij betrokken waarvan de eigenaar niet eens kwaad werd, althans niet openlijk. 's Avonds gaan we met drie Duitse jonge vrouwen die ook op de boot waren uit eten en daarna naar een gezellig bruin café dat een vergelijking met een kroeg uit de Jordaan glansrijk zou doorstaan. Welcome to China!

Vanochtend schijnt er eindelijk eens een waterig zonnetje waardoor de omgeving er een stuk aantrekkelijker uitziet. Ik ga eerst naar de bank om een traveller cheque te verzilveren. M'n paspoort heb ik al in de hand want die willen ze altijd hebben om de handtekeningen te vergelijken is mijn ervaring. Waarschijnlijk heeft de beambte een

röntgenbril op want zonder m'n paspoort in te zien keert hij het geld uit!? Hoezo . . . waterdicht systeem? Enfin, ik heb weer Yuan's waarvan de biljetten ware kunststukjes zijn.

Bij m'n hotel huur ik een fonkelnieuwe flitsend uitzierende Giant mountain-bike, met vóór- en achtervering, om de omgeving te gaan verkennen. De huurprijs? Tien yuan per dag!. Het is niet te geloven. Dat is f 2,50. Een meisje uit de omgeving biedt zichzelf aan als gids. Ze stelt zich voor als Hoang Nuong. Over het algemeen houd ik er niet van om onder begeleiding rond te kijken, maar omdat ze goed Engels spreekt en ze me aanbiedt ook haar dorp te laten zien, en een lunch bij haar moeder thuis klaar te maken, stem ik toe. Het wordt een fantastisch mooie fietstocht langs rijstvelden en een rivier met vissers en voor we gaan lunchen beklimmen we de Moon Mountain. Zo genoemd vanwege het grote maanvormige gat hoog boven in de berg vanwaar je een schitterend weids uitzicht hebt over het Karstgebergte. De zon is inmiddels goed doorgebroken dus de jassen kunnen uit en ik rits m'n broekspijpen eraf. Dit leidt natuurlijk weer tot hilarische situaties omdat die Chinezen met hun gladde huidjes die behaarde benen maar vreemd vinden. 'Zijn die haren wel echt?' zie ik ze zich afvragen. Om op die vraag een antwoord te krijgen is er natuurlijk maar één oplossing. Jawel . . . er even aan trekken mag vast wel zullen ze gedacht hebben. Hilariteit alom als ik lachend 'au' roep. De warme lunch wordt op een echte houtkachel bereid en smaakt uitstekend.

's Middags laat Hoang Nuong me nog meer van het platteland en de bewoners zien. Er loopt zowaar een mevrouw met een gladharige teckel over het pad langs de rivier. Ik dacht dat die beesten alleen maar gegeten werden in China, maar niets is minder waar. Althans, ze worden wel gegeten, maar er zijn ook mensen die een hond als huisdier houden. Liefst een mooi duur ras. Aan het eind van de middag zijn we terug in Yangshuo waar we afscheid nemen. Ze vraagt natuurlijk meteen wat ik morgen ga doen want ze ruikt handel. Ik wil de omgeving nog verder gaan verkennen per fiets, maar morgen ga ik alleen, zeg ik haar. Ik beloof haar wel dat ik haar zal aanbevelen bij andere toeristen. Haar lach keert terug en ze geeft me haar mobiele telefoonnummer want zonder zo'n ding kun je geen zaken doen vindt ze.

Om 18.00 uur vertrekt het busje voor de avondtoer die ik geboekt heb. We rijden weer naar het dorpje aan de rivier waar we in een kleine boot stappen om de aalschollevissers aan het werk te zien. Deze vissers hebben acht à tien aalscholwers op hun houten boot die ze gebruiken om te vissen. De vogels krijgen een draad om hun nek zodat ze de gevangen vis niet door kunnen slikken. Als we het haventje uitvaren ontsteekt de visser een felle schijnwerper die aan een lange paal voor de boot het water verlicht zodat de vogels de vissen kunnen zien. Omdat de omgeving donker is zullen de vogels niet wegvliegen. Achter elkaar duiken ze onder om achter de vissen aan te jagen. Aalscholwers zijn de enige vogels die echt onder water kunnen zwemmen. Als ze twee à drie vissen in hun keel hebben, worden de vogels om de beurt aan boord gehaald met behulp van een stok die hij in hun buurt houdt. Ze klimmen erop en worden met een snelle beweging van hun 'buit' ontdaan. Daarna worden ze teruggezet en dui-

ken ze in het felle licht meteen weer onder. Vooral die door elkaar heen flitsende vogels zorgen voor een spectaculaire show. Bij terugkomst in m'n kamer kijk ik nog even naar het laatste nieuws omtrent de Irak-oorlog. Hij blijkt nu in volle hevigheid aan de gang te zijn.

Vanochtend kwam ik er via een stel Duitsers achter dat je voor een bezoek aan Hong Kong vanuit China een dubbelentry-visum nodig hebt om ook weer terug te kunnen keren naar China. En ik maar denken dat Hong Kong volledig bij China hoort, waardoor ik dus alleen een single-entryvisum nodig zou hebben. Kortom, ik ga eerst precies uitzoeken hoeveel risico je daar loopt om SARS te krijgen en wat het kost om daar nog een Chinees visum te bemachtigen. In de Volkskrant stond wel dat de ziekte niet overdraagbaar is per lucht, maar alleen via direct contact. Helemaal duidelijk is het allemaal nog niet.

Enfin, vandaag ga ik weer met de fiets op pad. Het is vandaag zondag en er zijn heel wat Chinese toeristen die ook een fiets gehuurd hebben. Ze huren dan de mooiste uitziende fiets, maar ze weten absoluut niet waar die vier versnellingshandeltjes op het stuur voor zijn. Het is dan ook een raar gezicht als ik ze hun mooie mountainbikes tegen een flauw hellinkje omhoog zie duwen. Ergens halverwege kom ik in een dorp terecht waar ze bezig zijn de weg te verbeteren. Als ik dichterbij kom, zie ik tot mijn verbazing dat het allemaal vrouwen zijn die in hun donkerblauwe Maojasjes met het zware gereedschap in de weer zijn. Dat zijn geëmancipeerde vrouwen denk ik nog, maar dat duurt slechts tot ik de mannen zie die nog steeds het 'denkwerk' doen en de orders uit delen.

De zon maakt langzaam plaats voor grijze bewolking. Ik heb nog zeker twintig kilometers over onverharde paden te gaan als de eerste druppels vallen. Het heeft wel wat om me hier als enige toerist in de vallei glijdend en slippend door diepe modderpoelen voort te bewegen. Althans, dat maak ik mezelf wijs. Mijn voorkeur gaat over het algemeen toch uit naar een fietstocht onder een zonnige droge hemel. Toch geniet ik wel van deze rit die door kleine nederzettingen gaat. Veel toeristen zullen ze hier nog niet gezien hebben want iedere keer als iemand me ziet word ik aangestaard. Met een glimlach en een hoofdknik roep ik altijd 'Nǐ hǎo', wat zoveel betekent als 'Hallo/goeiedag'. Zonder uitzondering wordt er dan vriendelijk teruggegroet. De mensen hier zijn erg vriendelijk en willen je altijd de goede richting wijzen. Al die regen is een goede reden om hier in augustus, september of oktober nog eens terug te komen. Dat zijn namelijk de beste (droog en niet te heet) maanden. Maart, april en mei zijn de natste maanden en dat is te merken ook. Bij een riviertje aangekomen gebaart een Chinees dat ik beter even kan schuilen en wat fruit bij hem kan kopen. 'Geen slecht idee kerel' denk ik en stop om wat bananen naar binnen te schuiven. Er zijn ook wat jonge Chinezen gestopt en die blijken redelijk Engels te spreken zodat we wat informatie uit kunnen wisselen, maar eerst bieden ze me wat koekjes aan. Met een 'Xièxie' (dank je) neem ik ze aan. Zij zijn voor een weekend overgekomen vanuit een stad op vijf uur reizen met de trein hier vandaan. Als ik vertel dat ik uit Holland kom begrijpen ze niet waar ik het over heb, maar als ik het op z'n Chinees uit-

spreek valt het kwartje. 'Gélán' zeggen ze hier. 'Ohh, flowelcountly', roept er één enthousiast.

Na deze aangename stop stap ik met hernieuwde energie, maar nog steeds in de regen, weer op om de laatste tien kilometers af te leggen. Met m'n rug, broek en rugzak helemaal onder de door de achterband opgespatte modder, lever ik de fiets in bij m'n hotelletje. De jongen lacht om mijn verschijning en zet meteen de spuit op de fiets. De tegels onder de fiets kleuren roodbruin. Het fietsen viel afgezien van de regen en de modder erg mee. Het landschap is overwegend vlak tussen de kalksteenbergen die zo uit het landschap lijken op te rijzen.

Volgens de Chinezen staat dit gebied bekend als de mooiste plek op aarde, of in ieder geval van China en dat zou best wel eens kunnen kloppen. De vraag is natuurlijk wat de Chinezen nog meer hebben gezien van de wereld buiten China. Om dit hele gebied goed te kunnen bekijken kun je zeker een week of zelfs meer uit trekken. Als je wat beelden wilt zien kun je <http://www.yangshuotour.com> openen.

Half China lijkt hier nu rond te lopen omdat het weekend is. Wel grappig om te zien hoe de Chinezen zelf toeristje spelen. Dat ze bij voorkeur in grote groepen reizen valt me het meest op. Het is eigenlijk ook maar een geluk dat ze niet het individueel doen, want er zijn in totaal niet minder dan ruim 1,2 miljard (1.200.000.000!) Chinezen, oftewel 127 inwoners per km². Dit aantal valt in feite nog mee als je het vergelijkt met Nederland. Bij ons moeten gemiddeld 385 mensen een vierkante kilometer met elkaar delen!

De volgende ochtend slaap ik uit want het regent weer eens. Tijdens het ontbijt was het even droog, maar nu barst het weer in volle hevigheid los en dan kun je eigenlijk niets anders doen dan shoppen, internetten of in een café met verwarming een boek lezen. Gelukkig heb ik hier wat leuke mensen ontmoet waarmee ik iedere avond uit eten ga. Dat uit eten gaan is trouwens ook een aparte ervaring. Ze hebben hier, net als in Vietnam, de gewoonte om je bord al weg te halen terwijl je de laatste hap nog in je mond moet stoppen. De geciviliseerde eetgewoontes zoals wij die kennen hebben ze hier niet. Een lekker etentje schijnt altijd gepaard te moeten gaan met het nodige geboer, en er wordt flink gesmakt en met de mond zo ver mogelijk open gekauwd. Maar dit alles valt volledig in het niet bij hun smerigste gewoonte; met zo veel mogelijk geweld flink ophalen om vervolgens de oogst op de vloer of de straat te deponeren. Alles wendt, behalve dit laatste wat mij betreft.

Ook hier zijn cd-winkels waar je voor 'weinig' je collectie kunt uitbreiden. Tien yuan voor een cd is een koopje. Om m'n gezondheid op peil te houden slik ik tijdens dit soort reizen meestal vitaminepillen, maar die zijn nu op. Bij de eerste drogist snappen ze niet wat ik wil hebben. De tweede echter is beter ingesteld op westerse toeristen en haalt lachend een woordenboek Engels-Chinees tevoorschijn. Binnen een minuut verlaat ik met een grote pot pillen de winkel. Er zijn ook buitensportkledingzaken waar je 'echte' namaak merkjassen voor een tiende van de westerse prijs op de kop kunt tikken en ze zijn niet van echt te onderscheiden. Tot in de kleinste details zijn ze gekopieerd. In het internetcafé kom ik er achter dat het met SARS toch wel mee-

valt. Op de site van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: <http://www.vws.nl> staat er meer over. Naar aanleiding van deze informatie besluit ik om toch naar Hongkong te gaan en daarna naar Sjanghai en Beijing, dus ik ben niet van plan heel China te gaan bekijken. Mijn plan om het terracottaleger in Xi'an te gaan bekijken heb ik al laten varen op advies van verschillende mensen die er geweest zijn. De stad is vreselijk vies en dat leger was 'wel aardig', maar niet de moeite van de lange omweg waard. Zo'n waardeoordeel van anderen is natuurlijk altijd subjectief, maar in dit geval heb ik het al van drie verschillende mensen gehoord dus zal er toch wel een kern van waarheid inzitten. Ik laat Xi'an dus definitief schieten. Morgen doe ik nog één poging hier iets moois te zien en dat zijn de enorm hoge rijstterrassen. Op een foto in een brochure zien ze er spectaculair uit. Nu maar duimen voor, op zijn minst, droog weer.

Vandaag heb ik veel meer geluk. De zon schijnt! En hoel? Na drie uren rijden in een minibus met een vreselijk slechte chauffeur zijn we aangekomen in het noordelijker gelegen Lóngshèng waar de mooiste rijstterrassen ter wereld liggen. Althans, volgens de folder. Hoog zijn ze in ieder geval wel. Namelijk zo'n achthonderd meter! Met het busje slingeren we via tientallen scherpe haarspeldbochten vierhonderd meter tegen de berg omhoog. Auto's kunnen elkaar nauwelijks passeren, zo smal is het. Pas als we boven bij de parkeerplaats zijn lees ik dat, voor deze overigens zeer knap aangelegde weg, tientallen rijstterrassen zonder pardon zijn vernietigd ten behoeve van het toerisme. Het landschap is fantastisch en de Yao-bevolking heeft een hele bijzondere bouwstijl wat betreft hun huizen die helemaal uit hout worden opgetrokken. En dan heb ik het niet over het blokhuttype, maar over huizen van drie of soms vier etage's met een basis die smaller is dan de bovenetage. De Yao-vrouwen staan bekend om hun lange haren die ze na hun 18^e jaar niet meer afknippen. Het reikt bijna tot de grond. Als ze 18 jaar zijn wordt het haar voor de laatste keer afgeknipt, waarna deze vlecht in het lange haar van de moeder wordt meegevlochten. Omdat los haar onpraktisch is, wordt het op kunstige wijze opgestoken. De vrouwen die een knot aan de voorkant hebben zijn getrouwd en hebben een kind. Handig voor de mannen om dat te weten lijkt me.

Op het moment (het is nu eind maart) is het niet de juiste tijd om hier heen te gaan want pas in april/mei wordt er begonnen met de rijstverbouw en dan pas staan alle terrassen vol water waardoor ze zo mooi zilverkleurig spiegelen. Nu staat misschien 25% onder water. Gisteren nog had ik aan een Duitse gevraagd of ze allemaal onder water stonden, want zij was er een dag eerder geweest. 'Ja hoor, allemaal!' had ze in haar enthousiasme gezegd, maar dat valt dus een klein beetje tegen. Maar ik klaag niet echt, het is zeker de moeite waard. Als ik helemaal boven op de top sta, kijk ik neer op een mooi patroon van tientallen onder elkaar liggende terrassen. Tijdens mijn wandeling over de berghellingen zie ik van dichtbij een begrafenisstoet die zich langzaam voortbeweegt op weg naar een begraafplaats in een afgelegen gebied. Heel bijzonder om dat te zien. Aan het begin van de avond zijn we terug in Yangshuo. Na een warme douche kijk ik nog even naar wat 'live'beelden van de Irak-oorlog en de

pers-briefing die de Irakezen gaven. Het is een bizar idee dat je dat zo vanuit je hotelkamer kunt volgen.

Na het avondeten pak ik m'n rugzak in want om 21.00 uur vertrekt m'n nachtbus richting Hongkong. Vijf minuten voor de bus zal vertrekken wordt het nog even spannend als blijkt dat de hotelreceptionist me niet het busticket, maar de kassabon heeft meegegeven. De hotelboy die me hierheen heeft gebracht bedenkt zich geen moment en scheurt op zijn fiets terug naar het hotel om drie minuten later het ticket hijgend aan mij te overhandigen. Dan kunnen we vertrekken. Het is elf uur rijden en dan is een goed bed zeer welkom. Deze bus is goed uitgerust. Om te beginnen krijg je bij binnenkomst een plasticzak voor je schoenen die je bij binnenkomst meteen uit moet doen. Er is zowaar een stewardess aan boord die me m'n plaats wijst. Wat een mazzell! Ik heb het voorste benedenbed in het midden van de bus. Er zijn drie rijen stapelbedden van zes bedden achter elkaar met daartussen twee gangpaden en achterin de bus is een toilet. In totaal dus 36 redelijk comfortabele ligplaatsen. Om de 2½ uur stoppen we bij een soort restaurantje. Bij de derde stop komen er als een duveltje uit een doosje ineens twaalf jongens tevoorschijn die, als een goed op elkaar ingespeeld team, de bus onder het sop spuiten, met lange borstels te keer gaan en uiteindelijk de bus schoonspuiten. En dat alles in niet meer dan vier minuten!

Om acht uur 's ochtends arriveren we zonder oponthoud in Shen Zhen, iets ten noorden van Hongkong. De passagiers die naar Hongkong willen, worden op een onlogische plek afgezet. Van hier moet je nog een stadsbus dwars door de stad naar het grote bus/treinstation aan de grens nemen. Enfin, na wat gezoek zit ik in de goede bus en zie nog wat van weer een sfeerloze stad met veel betonnen gebouwen. Ook hier rijden veel Volkswagens rond. De Duitsers hebben het slim gekeken door de Chinese markt aan te boren. Ze hebben veertig procent van de automarkt in handen. Bij de grens wordt pas echt duidelijk dat China en Hongkong administratief gezien nog steeds gescheiden zijn, ondanks dat de stad in juli 1997 officieel door de Engelsen overgedragen is aan China. Er wordt een 'departure-stempel' voor China en een 'visitor-stempel' voor Hongkong in m'n paspoort gezet. Het is 26 maart.

Hongkong

Dat Hongkong welvarend is, merk je meteen aan de luxe inrichting van het treinstation. Ik pin Hongkong dollars (één dollar = € 0,13) en koop bij een automaat een treinkaartje naar het Hung Hom-station, in de wijk Kowloon, het eindpunt van deze lijn. Op de 11e verdieping van een hoog gebouw dat zijn beste tijd heeft gehad vind ik een guesthouse dat een kamer voor me heeft. Het is klein, maar het voldoet want er staat een bed en het heeft een eigen douche en toilet. De aardige vrouw die de tent runt kan een nieuw China-visum voor me regelen. Dat scheelt mij weer tijd en ergernis. Pas als ik Hongkong over drie dagen achter me gelaten heb, zal blijken dat in het gebouw naast het gebouw waar ik overnacht heb, een SARS-epidemie is uitgebroken, en alle bewoners geëvacueerd moeten worden. Gewapend met een plattegrond loop ik richting boulevard om daar één van de oude veerboten naar Hongkong Island te ne-

men. Dit is het zakelijke hart met zowel een aantal historische gebouwen als ultramoderne nieuwbouw. Mannen in strakke pakken, vrouwen in chique mantelpakjes, Engelse dubbeldeksbussen en ouderwetse trams beheersen het beeld van deze wijk die overigens wel last heeft van teveel verkeer en daardoor een behoorlijke luchtverontreiniging. Fietsers zie je hier dan ook niet. Al gauw kom ik een aantal bekenden uit Yangshuo tegen. Met zijn drieën nemen we de roltrap die tegen de helling op, dwars door de uitgaansbuurt gaat. Deze roltrap staat met zijn 800 meter bekend als de

langste ter wereld. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat hij niet uit één stuk bestaat, maar uit meerdere trappen die wel op elkaar aansluiten. Voor we er erg in hebben is de middag om. 's Avonds eten we bij een Indiër en gaan we naar een echte Ierse pub met live-muziek. Hier maken we plannen voor morgen. Ieder blijkt zijn eigen

'ding' te willen doen, maar we spreken wel af voor het avondeten om onze ervaringen uit te wisselen.

Om te beginnen dwaal ik wat rond in Kowloon. Dan naar de haven waar alle grote cruiseschepen aanleggen. 's Middags neem ik de metro en de bus naar de Tsing Ma Bridge, de langste hangbrug ter wereld waar behalve auto's overheen gaan, de metro binnenin het wegdek rijdt. De grootste overspanning is 1377 meter. Deze brug is de enige verbinding met het internationale vliegveld en zo kan ook bij storm de metro blijven rijden. Op de terugweg in de bus heb ik een kort gesprek met een jonge, goed in het pak zittende bankemployé. Oorspronkelijk komt hij uit Hongkong, maar woont al jaren in Canada. Nu is hij voor een half jaar even terug, maar hij telt de dagen af dat hij weer terug kan naar Canada. Hij vindt het leven hier te hectisch en te gehaast. Canadezen leven minder gehaast volgens hem. Ik kan nu nog niet vermoeden dat ik dat een half jaar na deze ontmoeting uit eigen ervaring zal kunnen beamen. Aan het eind van de middag ga ik met de 'Peak Tram', een kabeltram die in 1888 ook al reed, naar een vie-

wpoint op een berg vanwaar je een spectaculair uitzicht (zie kleine foto) hebt over Hongkong en de haven. Vooral als het begint te schemeren en overal de lichten aangaan is dit een prachtig gezicht. Om het geheel nog sprookjesachtiger te maken verandert de verlichting van de hoogste wolkenkrabbers constant van kleur. De gevels kleuren van groen naar

geel, oranje, rood, paars, violet, blauw en turkoois weer terug naar groen. Het werkt bijna hypnotiserend.

De volgende ochtend bezoek ik een tweetal musea en het Kowloonpark, een stukje groen tussen alle wolkenkrabbers waar de bewoners nog enigszins kunnen recreëren en het kantoorpersoneel kan lunchen. Om drie uur 's middags vertrekt m'n trein naar Shanghai, een rit van 25 uur. Lang, maar comfortabel en een voorproefje van de Transsiberië-treinreis. Ik beland in een luxe coupé waar een moeder en dochter de benedenbedden hebben bezet. De dochter spreekt een paar woorden Engels. Na veertig minuten zijn we bij de grens met China waar iedereen uit moet stappen en met zijn bagage door de douane moet. Er vormen zich lange rijen Chinezen voordat de loketten open gaan. Veel passagiers hebben nu mondkapjes voor. Mijn rugzak hoeft niet open. Ze willen alleen even zien wat ik in m'n handbagage heb en dat schijnt in orde te zijn. Na dit oponthoud van drie kwartier kunnen we ons installeren in onze coupé. Ook hier staat weer een thermoskan met gloeiend heet water om thee of koffie van te zetten. Tegen etenstijd haal ik m'n instant noedelmaaltijd tevoorschijn. Dit is een weggevoerbakje met deksel met daarin uiteraard de noedels, maar ook afhankelijk van de smaak wat ingrediënten. Voor mij is het de eerste keer dat ik dit goedje klaar ga maken en blijkbaar begin ik al helemaal fout want de dames zitten afkeurend, maar lachend toe te kijken. In zo'n geval speel ik graag de 'hulpeloze' man, dus ik schuif de noedels door naar hen. De dochter laat zien hoe je zoiets aanpakt. De juiste hoeveelheid heet water is zeer belangrijk blijkt nu. Sommige ingrediënten die wel erg heet zijn raden ze af en daar kan ik me helemaal in vinden. Ik houd niet van dat gepeperde waar je het zweet van uitbreekt. Enfin, na vijf minuten wellen zijn de noedels klaar voor consumptie en ze smaken niet eens zo beroerd. Onze burens zijn Chinezen uit Los Angeles. Eén keer per jaar bezoeken ze de graven van hun ouders en voorouders die op een begraafplaats bij Shanghai liggen. Ze beschouwen deze familiegraven als 'het dak boven hun hoofd'. De meeste passagiers gaan bijtijds naar bed en rond elf is de trein in een diepe rust verzonken.

Shanghai

Na een lange nachtrust rijden we voornamelijk over het platteland, maar omdat het druilerig weer is, ziet het er niet zo mooi uit. We rijden langs de baai van Hangzhou ten zuiden van Shanghai, waar de langste brug ter wereld gebouwd wordt. Hij wordt 36 km. lang en moet in 2009 klaar zijn. Om 16.15 uur loopt de trein Shanghai binnen. Al snel heb ik de goede metro te pakken en reis richting het centrum. Het station waar ik uitstap komt uit op de langste en duurste winkelstraat van China. Dit had ik niet verwacht. Zoveel luxe winkels en enorme neonlichtreclames. Iets verder aan de rivier staat het statige Pujiang Hotel waar ik incheck. Het is het vroegere Astor House Hotel uit 1848 dat het eerste hotel in Shanghai was. Bekende sterren zoals o.a. Marlene Dietrich, Marlon Brando, US president Grant en ook Einstein hebben hier ooit overnacht. Het klinkt vrij duur en het hotel ziet er met zijn in Victoriaanse interieur ook prijzig uit, maar ze hebben hier toch twee betaalbare slaapzalen voor 'backpackers' ingericht. Na het inchecken ga ik in de schemering nog even in het centrum kijken waar nu een zee van enorme neonreclames het beeld beheerst. Als een provin-

ciaaltje kijk ik m'n ogen uit. De meest vreemde dingen vallen me op. Onder andere een roltrap die als een grote wenteltrap in een bocht draait in plaats van rechtuit zoals gebruikelijk is. En op straat staan openbare oplaadstations voor alle typen mobieltjes. Als ik er wat langer naar kijk, bedenk ik dat zoiets kwetsbaars in Nederland geen lang leven beschoren zou zijn. Het meest schokkende echter vind ik het gedrag van de automobilisten. Als voetganger ben je hier vogelvrij, want met name de taxichauffeurs knallen overal gewoon door, zelfs door rode stoplichten. Regelmatig moet ik dan ook opzij springen om het vege lijf te redden. Wat een contrast met Canada en Amerika waar je als voetganger altijd voorrang krijgt.

De volgende ochtend sta ik vroeg op en drink eerst een kop koffie op een terras met een uitzicht, ongeveer zoals je dat hier op de foto ziet. Om de tien minuten ongeveer

komt hier een 'trein' van kleine duwbakken langs. Ze vervoeren, heel praktisch, al het huisvuil van de tien miljoen inwoners van de stad over de rivier naar de vuilverbranding. Dan loop ik naar de 'Bunt' dat letterlijk 'modderoever' betekent. Dat was in het verleden misschien zo, maar nu is het een mooie boulevard welke recentelijk gerenoveerd is. Het is geheel een voetgangersgebied waar van alles te zien is 's ochtendsvroeg. Bejaarden, maar ook zakenlui in

pak, die in groepjes ochtend-gymnastiek doen, een man die op zijn sokken alleen maar achteruit loopt, mensen die muziek maken, een kunstenaar die wereldkampioen is in het 'schrijven' op een mensenhaar en op parels en een rasechte oude straatartiest die een acrobatische act op rolschaatsen doet. Als je de 'Bunt' afloopt kom je bijna als vanzelf in de hutongs terecht. Dit zijn sfeervolle oude woonwijken met smalle straten. Het is vandaag blijkbaar voor het eerst sinds weken weer eens mooi weer want de meeste vrouwen zijn met de was bezig of zijn midden op straat het beddengoed aan het uitkloppen. Het lijkt wel of iedereen sinds lange tijd uit hun hol gekropen is. Aan een tafeltje voor hun huis zitten vier mensen Mah Jong te spelen. Dat brengt herinneringen bij me boven. Dit speelden wij thuis als kind vroeger ook. Als ik de plattegrond even bestudeer staan er meteen zes Chinezen nieuwsgierig over m'n schouder mee te kijken. Een straat verder vind ik een antiek- en rommelmarkt. Ik dacht dat ik alles op het gebied van 'Chinatowns' wel zo'n beetje gezien had, maar nu ik door dit 'echte' Chinatown dwaal, kijk ik opnieuw m'n ogen uit. Bijna twee diafilms draai ik er doorheen. Omdat het heerlijk zonnig weer is, loop ik op m'n sandalen rond. De Chinezen vinden dat blijkbaar maar raar want ik zie ze allemaal naar m'n blote voeten kijken. En dan heb ik nog niet eens een korte broek aan. Ik wil het ook weer niet te schokkend voor ze maken, haha!

De volgende ochtend is het helaas bewolkt en dat samen met de smog geeft een enigszins somber beeld. 'Helaas', omdat ik het plan had opgevat om de 420,5 meter hoge Jin Mao Tower aan de overkant van de rivier met een bezoek te vereren. Zolang het bewolkt is bekijk ik eerst het fameuze 'Peace Hotel' dat nog steeds dezelfde houten inrichting heeft als toen het aan het begin van de 20e eeuw geopend werd. Het is

werkelijk fantastisch. Iedere avond treedt er in het sfeervolle café een zes koppige jazzband op. Op zich niet bijzonder zou je zeggen, maar wel als deze heren stuk voor stuk de zeventig gepasseerd zijn. Misschien iets voor vanavond!? Terug op de Bunt wil een aantal Chinese toeristen van het platteland met me op de foto en een jongen wil graag z'n Engels wat bijspijkeren. Kortom, op een gegeven moment zitten we met z'n vieren aan de Engelse les. Inmiddels is de zon doorgebroken. Het is tijd om de toren te gaan bezoeken. Hij heeft 88 etages, is het op twee na hoogste gebouw ter wereld en herbergt ook nog eens het hoogste vijfsterren hotel ter wereld. Dat het uitzicht fantastisch is, lijkt me vanzelfsprekend.

Vandaag staat er ook weer wat over SARS in de krant. De wereldgezondheidsorganisatie is iets te optimistisch lijkt het. Ik was van hun website uitgegaan, maar hier in de Shanghai Daily en de China Daily lees ik dat het wel ernstig is en daar ben ik toch verbaasd over! Er zijn al meer slachtoffers gevallen dan tot nu toe werd toegegeven. Het is dus toch wel uitkijken geblazen.

Vanavond ga ik naar een echt Chinees acrobatencircus in het Shanghai Grand Theatre, en daarna nog even naar de jazzclub met het veteranen sextet, dus dat zal wel swingen worden. Morgen reis ik verder.

Suzhou

Het acrobatische circus gisterenavond was sensationeel. Het kostte wat, maar het was het meer dan waard. Het kostte me ook wat moeite om er te komen want het stortregende zo hard dat m'n paraplu het niet meer aankon. De meeste bezoekers kwamen nat en te laat binnen, maar al bij het begin van de eerste act was iedereen dat vergeten. Ongelooflijk hoe die mensen zich dubbel kunnen vouwen en wat een spierbeheersing ze hebben. Ik kreeg al rugpijn van het alleen het ernaar kijken. Soms werd ik er zelfs onpasselijk van en kon ik werkelijk niet meer kijken. Ik wil die meiden nog wel eens zien als ze 40 zijn. Totaal versleten waarschijnlijk! Ook het bejaarde sextet was geweldig, wat een energie hadden die mannen nog.

Vanochtendvroeg met de stampvolle metro naar het treinstation gereisd dat één van de grootste van China is. Het heeft de allure van een luchthaven. Een dubbeldekker brengt me in 50 minuten naar het noorderlijker gelegen Suzhou waar een riksjaman me naar een guesthouse brengt dat gesloten blijkt te zijn. Vlakbij bevindt zich echter in een rustig gedeelte van de stad een universiteitscomplex waar ook comfortabele kamers verhuurd worden. Het is in de buurt van één van de mooie rotstuinen waar de toeristen voornamelijk op af komen. Om wat mobieler te zijn huur ik een fiets van het type 'tank'. Zo'n zwart, zwaar ding uit opoes tijd. Als ik op straat iets vast moet zetten aan de fiets, staat meteen de halve straat op me heen. Je had het moeten zien, een paar houden de fiets vast en de anderen staan erbij te kijken als ik de fiets repareer. Ook als je ergens op de kaart kijkt komen er meestal wat jongens en mannen meekijken naar wat je aan het doen bent en iedereen reageert even vriendelijk.

Ik dacht dat Suzhou een plattelandsstadje was maar dat valt tegen. OK, het is kleiner dan Shanghai, maar toch nog goed voor ruim vijf miljoen inwoners. Desondanks zou je

dat niet zeggen. Zeker niet als je door de oude wijken fietst, door smalle steegjes en langs stinkende kanaaltjes. In één van de Nederlands reisgidsen hebben ze het over het Venetië van China, maar dat vind ik toch wat teveel eer. Toch heb ik weer een paar hele mooie plaatjes van mensen kunnen schieten en dan ben ik al snel tevreden. Als het goed is, reis ik morgen door naar Beijing met de nachttrein. Dat wil zeggen..., als ik morgen m'n kaartje heb. Van daar uit wil ik de 'Chinese Muur' gaan bezoeken.

Het motregent vanochtend en het is veel kouder dan in Shanghai, maar m'n dag is toch goed begonnen want ik heb het slaaptreinkaartje nu in m'n zak. Hij gaat pas om 17.07 uur, dus ik heb de hele dag om op m'n gemak in het internetcafé een Nederlandse krant te lezen en het reisverslag van Vietnam af te maken. In Hanoi had ik het al bijna af toen ik, ondanks het regelmatig 'saven', na drie uur typen het hele document ineens helemaal kwijt was. Je begrijpt waarschijnlijk wel dat ik er toen even geen zin meer in had, maar nu heb ik toch even tijd dus...

Beijing

Met een goede nachtrust achter de rug loopt, na ruim 14 uur reizen, om 7.30 uur de 'softsleepertrain' het Beijing Central Station binnen. Voor mij een perfecte tijd om aan te komen, want ik heb nu ruim de tijd om het guesthouse te zoeken en de stad vast te verkennen. Ik ga op zoek naar bus no. 20 die me de goede kant op zou moeten brengen. Ik heb hem al snel gevonden, maar een stel monteurs staat nog wat aan de motor te rommelen. De monteurs blijken vrouwen te zijn en ook veel chauffeurs zijn vrouwen.

Het is even zoeken naar het hostel omdat het op de plattegrond van de Lonely Planet niet op de juiste plaats is aangegeven, maar uiteindelijk vind ik het. De Engels-sprekende receptioniste geeft me een vierpersoons dormitory met eigen badkamer en tv. Ik ben de enige gast in de kamer en dat is erg luxe want ik houd wel van wat privacy. Nu maar hopen dat dat zo blijft. Het enige minpunt is het feit dat door herstelwerkzaamheden de warme douche het vandaag niet doet. Morgen is het weer in orde. Het hostel is goed ingesteld op 'backpackers' want er is een internetkamer en ze organiseren allerlei toertjes waaronder naar de 'Chinese Muur'.

Via de 'hutongs' loop ik naar het immens grote Tiananmen Plein, ook wel het 'Plein van de Hemelse Vrede' genoemd. Het heet het grootste plein ter wereld te zijn, het hart van Peking. Een aantal belangrijke bezienswaardigheden vind je hier, waaronder het Mausoleum van Mao Zedong die in september 1976 is overleden, de Hal van het Volk, de grote mast met de nationale vlag en de Verboden Stad. Beijing, de hoofdstad en het regeringscentrum van China is qua infrastructuur totaal anders dan Shanghai met zijn enorm brede lanen en boulevards. Het komt veel rustiger over. Je ziet hier ook veel meer fietsers. Mijn eerste indruk is goed, maar wat erg jammer is, is de nieuwbouwwaard van de regering. Dit is onder andere in verband met de komende Olympische Spelen van 2008 waarvoor nog ontzettend veel gebouwd moet worden. In het

centrum van de stad worden enkele van de hutongs gelukkig beschermd tegen de opkomende nieuwbouw.

Na in feite alleen maar rondgelopen te hebben om de sfeer op te snuiven val ik aan het eind van de middag met m'n neus in de boter op het grote Plein van de Hemelse Vrede. Daar heb ik 'HET' namelijk meegemaakt! Je weet gewoonweg niet wat je meemaakt als bij zonsondergang de trots wapperende nationale vlag wordt gestreken. Ten eerste hebben zich zo'n duizend mensen verzameld en ten tweede wordt het verkeer stilgelegd zodat de national garde o.i.d. exact in de pas lopend, als knipmessen, vanuit de Verboden Stad, over kan steken om de vlag met veel tamtam op te halen. En dit gebeurt dus elke dag, weer of geen weer! Leuk om een keer gezien te hebben. Op dit plein was het ook waar bijna veertien jaar geleden in 1989, de studentenbetogingen voor democratie door het Chinese Volksbevrijdingsleger bloedig werden neergeslagen. De autoriteiten houden nu nog steeds honderden mensen vast. Op m'n kamer kijk ik iedere avond naar het nieuws. De Chinese Minister van Gezondheid en iemand van de Wereld Gezondheidsorganisatie beweren iedere dag tijdens een persconferentie dat SARS in China onder controle is, maar niets is minder waar. Kritische vragen van de internationale pers weet de minister steeds weer te omzeilen met een vaag antwoord. Het probleem is dat de Chinezen in hun cultuur niet gewend zijn om slecht nieuws naar buiten te brengen, zo ook nu. Helaas heeft dit wel verstrekkende gevolgen.

Omdat ik met de Trans-Mongolië Express door wil reizen naar Rusland moet ik vandaag achter zowel een ticket als twee visa aan. Een Mongolisch en een Russisch.

De Russische ambassade ligt buiten het centrum, dus daar ga ik met de metro heen. De metro die in 1969 werd geopend, maar tot 1980 verboden terrein was voor buitenlanders. Als ik me langs de strak voor zich uitkijkende soldaten een weg naar binnen heb geworsteld, willen ze allerlei, in mijn ogen onredelijke zaken van me hebben. Een bewijs dat ik een georganiseerde toer doe, een bewijs van m'n ziektekostenverzekering en een aantal pasfoto's. Het eerste komt gelukkig te vervallen als ik een transitvisum neem en het tweede heb ik gelukkig bij me. Voor meer pasfoto's moet ik toch nog een keer naar buiten om in een fotozaak de vereiste foto's te laten maken. Hiervoor wordt tot mijn verrassing gebruik gemaakt van een digitale camera.

Weer terug in de ambassade is het alleen nog een kwestie van een aantal formulieren invullen en met een ruime hoeveelheid Amerikaanse dollars betalen. Over twee dagen kan ik m'n paspoort ophalen. Dan naar het prestigieuze International Hotel waar zich het kantoor van de treinmaatschappij bevindt. Het ticket voor de 'hardsleeper' is snel gekocht, voor 1187 yuan om precies te zijn. Volgens welingelichte bronnen is de 'hardsleeper' niet zo hard als je zou vermoeden en dat zal later ook blijken. Er was alleen nog een bovenbed vrij en volgens het ticket, waar in Chinees Engels 'Moskwa' op staat, reis ik in rijtuig nr. 13! Als dat maar geen slecht voorteken is. Nu ik precies weet op welke datum ik in Moskou arriveer, kan ik m'n gastgezin in Moskou even bellen. De vrouw van dit gezin is een zus van een Russische vrouw die in m'n tweede Vietnamgroep zat. Al vrij snel toen zij van mijn Ruslandplannen hoorde, bood ze aan om haar zus en zwager in Moskou te vragen of ik bij hen kan verblijven, en dat kon. Vandaar

dat ik ze nu even heb geïnformeerd over mijn komst. Voor ik het hotel verlaat maak ik nog even gebruik van de sanitaire voorzieningen, want zo noem je dat in dit luxe hotel. Als ik er binnenloop word ik tot mijn niet geringe verbazing welkom geheten door een vriendelijk lachende meneer in livrei en als ik na afloop m'n handen wil wassen draait hij de kraan voor me open en biedt me wat zeep aan. De kraan wordt weer dichtgedraaid en nu krijg ik een fris handdoekje aangereikt. Beleefdheidshalve wacht ik even tot hij aanstalten maakt om mijn handen af te drogen, maar zover gaat de service echter niet. Buiten gekomen realiseer ik me dat ik de komende twee dagen geen belangrijke dingen hoeft te regelen en dat geeft me een opgelucht gevoel. Wel loop ik later en passant even bij de Mongoolse ambassade in het centrum binnen om de openingstijden en prijzen te checken. Een straat verder zit de 'Import Supermarket', die speciaal voor de in Beijing wonende westerlingen is geopend. Je vindt er allerlei westerse producten zoals bruin brood, maar helaas niet de drop waar ik zo gek op ben. Voor morgen heb ik een dagtoer naar de Chinese Muur geboekt. Even heb ik nog overwogen om bij De Muur te overnachten om van een rode zonsondergang en zonsopkomst te genieten, maar het weer werkt niet bepaald mee dus houd ik het bij een dagtrip. Ik ga uit eten bij zo'n eenvoudig eethuisje in de smalle straten van een hutong en kijk daarna op m'n kamer nog even naar wat voor onzin de Minister van Gezondheid nu weer te vertellen heeft. Met behulp van twee volle thermoskannen neem ik een warme douche want de warmwatervoorziening werkt nog niet.

Enfin, zodra we 's ochtends na lang geworstel met files Beijing verlaten hebben komt de zon achter de luchtvervuiling en het stof te voorschijn. Op zo'n veertig kilometer van Beijing stuiten we op iets dat een feest lijkt. Het blijkt om een boomplantdag te gaan in dit dorre woestijnachtige landschap. Beijing blijkt ieder jaar last te hebben van zandstormen die hier ontstaan en vervolgens de stad teisteren. Door jonge boompjes te planten hoopt men dat het zand beter wordt vastgehouden. Zelfs de premier doet, samen met honderden mensen, mee aan deze feestelijke actie. Na nog een uur rijden komt onze bus weer muurvast in een file te staan. Dit keer is er een ongeluk gebeurd. Onze chauffeur blijft gelukkig niet als een mak schaap staan wachten, maar weet de bus uit de chaos die ontstaan is te manoeuvreren, en brengt ons via een mooie bergweg langs een stuwmeer en dorpjes met muilezelkarren naar 'De Muur'. Het heeft ons wel een uur extra gekost, maar niemand die daar over klaagt. We zijn in ieder geval op de plaats van bestemming, een deel van De Muur dat nog niet is ontdekt door het massatoerisme. De bouw van De Muur begon in 221 voor Chr. op initiatief van Tj'in Sji Hwang, een prins die zichzelf uitriep tot de eerste keizer van China. De eeuwen daarna werd de muur uitgebreid door andere heersers, met name tijdens de Handynastie en een groot gedeelte tijdens de Ming-dynastie (1368-1644 n. C.). De hoofdmuur doorsnijdt woestijnen, grazige weiden, rivierdalen en beboste bergkammen en is 3200 kilometer lang. Als echter ook de vertakkingen worden meegerekend, bedraagt de totale lengte ongeveer 6400 km. De hoogte varieert van zo'n 6 tot 8,70 m. en de breedte van 40 cm. tot 6,70 m. Om de 180 meter staat een verdedigingstoren omdat dit twee keer de schotsafstand van een boogschutter is. Om de 15 km. zijn stook-

plaatsen voor seinvuren aan-gebracht; in de zevende eeuw gold de regel dat signalen binnen 24 uur over 1064 km moesten kunnen worden doorgegeven.

Ik beklim De Muur en loop van toren naar toren, net zolang tot ik een mooi vergezicht in beeld heb voor de ultieme foto. Je ziet de muur kilometers ver over de heuvels kronkelen en steeds kleiner worden tot hij niet meer waarneembaar is. Het is wel

zonnig, maar de lucht is egaal grijsblauw zonder één mooi wolkje. Dus echt spectaculair is het nu ook weer niet. Ja, altijd wel wat te klagen die Hollanders! Als ik 's avonds terug kom op m'n kamer blijk ik een kamergenoot te hebben. Jammer, maar het is gelukkig wel een geschikte Australische backpacker die me de nodige spannende avonturen vertelt. We kijken weer naar het nieuws en de douche is nog steeds kapot.

De volgende dag is het een grijze dag met af en toe een waterig zonnetje. Ik heb voor 20 yuan een fiets gehuurd wat hier in Beijing wel nodig is vanwege de enorme afstanden en het feit dat ik nog geen Chinees spreek. Er rijden namelijk genoeg bussen, maar welke ik moet nemen??? Dat is de vraag..... Eerst ga ik naar Tiantan Gongyuan (Hemelse Tempel park). Dit is een enorm park met een noord-zuidas van 1200 meter. Bij de ronde Tiantan (Hemelse Tempel) in het hart van het park komen op zondag veel mensen bidden voor bijvoorbeeld een goede oogst. Het is er erg druk. De tempel is een perfect voorbeeld van Ming-architectuur. Dan begeef ik me op m'n krakende fiets naar een enorme vlooiemarkt. Jammer dat m'n rugzak al vol zit en ik niet rechtstreeks vanuit Beijing naar huis vlieg, want er is ontzettend veel moois te koop. Het bijzondere van deze markt is de boekenafdeling. De boeken liggen op lakens uitgestald of staan in boekenkasten in de open lucht. Hier en daar gebruikt de verkoper de kast om er een tukje in te doen. Dan bezoek ik, voordat hij niet meer bestaat, een sfeervolle straatje met antiekwinkeltjes. Helaas staan ook deze winkeltjes op de nominatie om plaats te moeten maken voor hoogbouw. De ambtenaren zijn in een hoog tempo bezig hun eigen cultuur om zeep te helpen onder het motto; Oud is lelijk, nieuwbouw is westers, dus modern. Vervolgens ga ik naar de Hal van het Volk aan het Plein van de Hemelse Vrede. Als het congres geen zitting heeft mag het gewone volk, zich, tegen betaling, ook even vergapen. Het gebouw is kolossaal. De soldaten die de wacht houden, vallen volledig in het niet bij de enorme pilaren die de entree vormen. Binnen lijkt het zo mogelijk nog groter. De gids leidt de Chinezen en mij door een rijk gedecoreerd theater met tienduizend zitplaatsen en een zaal die zo groot is dat er

tijdens het bezoek van Nixon in 1972, vijfduizend gasten tegelijkertijd bij het banket aan konden zitten. We eindigen bij de protserige Shanghai- en Beijingrooms waar de hoge gasten worden ontvangen. Als ik terug ben in het hostel blijkt pas hoe smerig ik ben geworden van het fietsen. M'n gezicht en armen zijn een paar tinten donkerder geworden door de luchtverontreiniging. Nog steeds doet de warme douche het niet, maar deze keer vraag ik drie thermoskannen.

Vandaag kan ik m'n paspoort met daarin het begeerde Russische visum ophalen. Al vóór half tien 's ochtends sta ik voor de hekken van de ambassade. Stel je voor dat het druk is. Ik heb geen tijd te verliezen want ik moet ook nog naar de Mongoolse ambassade. Voor de zekerheid vertel ik de dienstdoende militairen dat ik alleen m'n paspoort op hoeft te halen, en dat helpt. Het zware hek zwaait open en ik mag naar binnen. Dan nog even wachten tot de portier van het gebouw zelf mij op zijn monitor bekeken heeft en dan sta ik voor het loket waar een gedistingeerde Russin mij m'n paspoort toeschuift. Even controleren of de data kloppen en dan zo snel mogelijk met de metro naar de Mongoolse ambassade want om 11 uur gaat de visa-afdeling dicht. Ik ben ruim op tijd. Formulieren invullen, betalen en klaar is kees. Nu is het maar één dag wachten. Je kunt het visum wel stan-te pe-de krijgen, maar dan betaal je een vermogen. Ik heb nu ook al extra betaald om het morgen op te kunnen halen.

De hele middag besteed ik aan de bezichtiging van De Verboden Stad, zo genoemd omdat er vijfhonderd jaar lang geen andere mensen dan de Ming- en Qingheersers binnen mochten komen. Deze heersers verlieten dit enorme paleizencomplex alleen bij uiterste noodzaak. De basis voor dit complex dat 960 bij 750 meter meet, werd gelegd tussen 1406 en 1420 en bevat na de nodige heropbouwings en restauraties niet minder dan 800 gebouwen en 9900 vertrekken. Om alles goed te bekijken zou je een paar dagen nodig hebben.

De volgende ochtend haal ik m'n paspoort op met daarin het Mongoliëvisum. Het is nog een mooi visum ook. Ik wissel zoveel mogelijk geld in US dollars, want in de trein en in Moskou zijn ze gek op harde valuta, mits het mooie biljetten zijn. Nu kan ik echt weg, het avontuur kan beginnen, maar tegelijkertijd denk ik dat ik het na 5½ dag met zijn vieren in een hok ook helemaal zat ben. Leven en slapen in één coupe. Als mijn medereizigers hetzelfde zijn als in de treinen die ik al gehad heb, heb ik niets te klagen. Het enige dat ik nu weet is dat ik een bovenbed heb. Het voordeel daarvan is dat er overdag niemand op mijn bed hoeft te zitten zoals bij de onderbedden. Vanochtend nog heb ik geprobeerd het mausoleum van Mao te bezoeken, maar daar was geen beginnen aan. Ruim voor de openingstijd stonden er al duizenden Chinezen in keurige rijen te wachten. Daarna nog op jacht geweest naar een paar mooie eetstokjes voor thuis, maar ook dat geef ik op als in de zoveelste winkel de verkoopster allerlei zaken aan gaat prijzen die ik helemaal niet wil hebben. En ze blijven maar achter je aan lopen, de hele winkel door! Eerlijk gezegd heb ik het wel een beetje gezien en gehad in Beijing, met name door de luchtverontreiniging. Het enige dat ik nu nog bekijk is het Zomerpaleis waar vroeger de vorsten tijdens de zomer verbleven. Het ligt buiten het centrum aan een meer waar de lucht wat aangener is. Vanmiddag ook even

een kapper opgezocht in zo'n klein achterafstraatje. Een wulpse dame helpt me. Al snel vraagt ze door me in m'n schouders en armen te knijpen of ik ook een massage nodig heb. 'No no, niet nodig!' zeg ik. Ik hoef alleen maar even geknipt te worden en wel zo snel mogelijk want ik moet nog wat boodschappen doen. Als ze me weer een snelle korte coupe heeft aangemeten probeert ze me bijna mee naar 'achteren' te slepen, aangemoedigd door haar vriendin. Met een veelbetekenende lach roept zij: 'OK OK!!' om aan te geven hoe goed ze wel kan 'masseren'. Nou, je begrijpt zeker wel dat dit kapperszaakje een verkapte hoerentent is. Buiten staat een stel locals naar binnen te gluren om te zien of ik er in trap. Nou, nee dus! Lachend stap ik naar buiten. De Chinezen lachen terug. In een winkel om de hoek sla ik de nodige proviand in voor de komende 5½ dag in de trein. In ieder geval koop ik vijf van die instant noedelbakkens voor het avondeten. Ben zeer benieuwd wat voor coupémaatjes ik krijg.

Enfin, ik kan nog wel een paar pagina's vullen met wat ik allemaal gezien heb. Het laatste dat ik over Beijing kwijt wil, is mijn bezoek aan een restaurant dat bekend staat om zijn overheerlijke Pekingeeën. Dat moet je een keer gegeten hebben als je geen vegetariër bent. De Chinezen zijn er gek op en ook ik kon het goed binnenhouden. Verzadigd van het smakelijke eten, hang ik lui achterover op m'n bed en kijk, voorlopig voor de laatste keer, naar het nieuws over SARS. In Beijing zijn sinds een paar dagen ook al wat gevallen geïsoleerd. Ik ben blij dat ik morgen vertrek. Voor de laatste keer douche ik met heet water uit de thermoskannen. Morgen gaat een nieuw avontuur beginnen...

Trans Mongolië Express

De lange trein met het Russische opschrift 'Beijing - Mockba' staat al klaar en wagon nr. 13 is snel gevonden, evenals mijn bed nr. 30. Stipt om 7.40 uur vertrekt onze Trans Mongolië Express op woensdagochtend 9 april, om 5½ dag later op maandag 14 april om 14.20 in Moskou aan te komen. M'n Russisch transitvisum (dit was eenvoudiger te krijgen) is maar geldig tot en met 19 april, en dan moet ik Rusland verlaten hebben. Misschien dat ik vanaf Moskou of St. Petersburg naar Berlijn vlieg en vandaar de trein naar Nederland. Zo omzeil ik het dure visum van Belarus waar ik doorheen zou komen als ik vanuit Rusland met de trein naar Berlijn zou reizen. Dit moet ik nog wel even precies uitzoeken. Alles bij elkaar is het wel een heel gedoe om alles geregeld te krijgen, maar als het dan eindelijk gelukt is geeft het wel meer voldoening. Toch zou ik liever wat meer geld uitgeven om al die rompslomp te voorkomen. Het scheelt namelijk ook veel tijd!

Gisterenavond nog zag ik bij toeval een uitzending van die Engelsman Ian . . . , die zo'n reisprogramma presenteert en het ging heel toevallig over. . . . de Trans Mongolië Express! Ik weet nu dus een beetje wat me te wachten staat. Ook op de website <http://www.monkeyshrine.com> staat heel veel nuttige info over met name Moskou, waar ik veel aan heb.

Tot mijn aangename verrassing heb ik maar twee reisgenoten. Twee Chinese mannen die de onderbedden bezetten. Ze lachen vriendelijk als ik binnenkom. Voorlopig is er dus nog een bovenbed vrij om wat spullen op te zetten. Op de bedden liggen keurig opgevouwen twee lakens, een sloop, een kussen en een deken. Zelf opmaken dus. Mijn reisgenoten spreken geen woord Engels en omdat ik niet gehinderd word door enige kennis van de Chinese taal zullen er wellicht wel eens stiltes vallen in onze 'kamer'. Al snel heb ik door dat alle Chinezen in de trein een grote dikglazen beker met een deksel bij zich hebben waarin ze groene thee zetten. En dan niet met een handje miezerige theeblaadjes, maar met complete takjes. De hele dag door zie ik ze naar het briketgestookte heetwatertoestel lopen dat in ieder rijtuig een onmisbaar apparaat is. Je hebt dus 24 uur per dag kokend water tot je beschikking. Ieder rijtuig wordt bij toerbeurt 'gerund' door twee begeleiders. De oudste van de twee in mijn rijtuig heeft door de jaren heen wat Engels geleerd. Zij zorgen ervoor dat het heetwaterapparaat van kolen voorzien wordt en ze houden de boel een beetje schoon. Tot ieders verbazing delen ze lunch- en dinerbonnen uit. 'Krijgen we die elke dag?' vraag ik me af. Later zal blijken dat dit niet het geval is. We rijden langs de slaapsteden van Beijing die op spooksteden lijken, want ze lijken volledig uitgestorven. Na twee uur rijden we de bergen in en wijzen m'n slapiës me op 'De Muur' waar we vlak langs rijden. Dan is het tijd voor de eerste stop. Ik maak wat foto's op het perron waarbij een buurman uit

het rijtuig breed lachend in het beeld gaat staan. Hij komt naar me toe en vraagt wat in het Engels. Het gaat een beetje stuntelig, maar ik begrijp wat hij bedoelt. Hij blijkt sinds een paar maanden een cursus Engels te volgen en dat wil hij nu even oefenen. Ik vind het allang prima, want nu heb ik tenminste enige aanspraak. De trein klimt zo'n 600 meter de steile bergen in tot het spoor eindigt bij een

klein station. Het dal is hier zo smal dat het onmogelijk was bij de aanleg een bocht in de rails te leggen en daarom klimmen we de volgende twintig minuten achteruitrijdend verder tot het volgende bergstationnetje. Van hier rijden we in zijn vooruit verder. Op een gegeven moment rijden we langzaam door een stadje waar zoveel afval langs het spoor ligt dat zelfs de Chinezen in de trein, die zelf ook niet de schoonste zijn, vol afschuw reageren over zoveel rommel.

M'n slapiës komen terug van de restauratiewagon waar ze geluncht hebben en wijzen mij erop dat ik daar niet te lang mee moet wachten, anders is alles op. De reden dat ik gewacht heb tot zij terug zijn lag meer op het vlak van de veiligheid. Ik laat onze coupé liever niet onbeheerd achter. De lunch is simpel, maar lekker en bestaat uit groenten, ui en rijst. Ik zit aan een tafel met de enige andere drie toeristen in de trein en een Mongools meisje dat een maand in Australië heeft gewerkt als tolk op een congres. Ze vertelt dat Mongolië vooral door Amerikanen en Japanners wordt bezocht, het land 2,7 miljoen inwoners heeft en dat het in de winter gedurende drie maanden

25 tot 40 graden vriest! We rijden uren door het uitgestrekte landschap tot het tijd is voor het 'diner'. Ook dat smaakt goed.

Rond een uur of negen zijn we nog een kwartier verwijderd van de Mongoolse grens. Hier worden de wielstellen onder de trein verwisseld. In Mongolië en Rusland is het spoor namelijk 89 millimeter breder dan in China. Bij een perron kan iedereen uitstappen, maar als je geïnteresseerd bent mag je de grote wisseltruc van dichtbij bekijken. De trein wordt opgedeeld in stukken van elk zes rijtuigen en een grote loods binnengereden. Hier worden de rijtuigen opgevijseld zodat de Chinese wielstellen er onderuit, en de Russische eronder gereden kunnen worden. Omdat de hele operatie tegenwoordig veel efficiënter georganiseerd is, is de klus binnen één uur geklaard. De Chinese diesellocomotief wordt ingeruild voor een elektrische en het Chinese restauratierijtuig wordt vervangen door een sfeervol Russisch rijtuig. Het heeft veel weg van een 'saloon' uit het 'Wilde Westen' met van die kneuterige gordijnen. Als iedereen is ingestapt rijden we naar de grensovergang. Een stugge vrouwelijke Chinese douanier zet een vertrekstempel in onze paspoorten. Als de trein weer optrekt horen we buiten het Chinese volkslied, terwijl de douaniers stijf in de houding staan. Na dertig minuten zijn we bij de Mongoolse immigratie die zoveel werk heeft met het checken van alle bagage dat we pas om twee uur 's nachts verder kunnen rijden.

De volgende ochtend ben ik na een goede nachtrust al vroeg op om van het landschap te kunnen genieten, maar ook omdat het in bed niet meer te harden is. Het is ongewoon warm in het rijtuig. De thermometer staat op maar liefst 27 graden! Ik hoop van harte dat dit niet zo blijft anders zou ik wel eens spijt kunnen krijgen van deze treinreis. Met een kop dampende koffie zit ik op een klapstoeltje bij het raam in het gangpad. Gisteren had ik aan de oudste begeleider gevraagd of er een raam open kon zodat ik makkelijker foto's zou kunnen nemen. Hij had er echt moeite voor gedaan, maar het was niet gelukt. Nu echter komt hij me trots vertellen dat het hem toch gelukt is het raam open te schroeven. Wat een service van die man, je kunt het slechter treffen zoals ik van de andere toeristen hoorde. Stugge begeleiders die geen woord Engels spreken en die geen enkele moeite doen om de sfeer te veraangename. Als ik het raam open, word ik er meteen aan herinnerd dat we op 1850 meter hoogte rijden, want een ijzige kou slaat naar binnen. Desalniettemin maak ik wat foto's van het desolate landschap.

Vijf minuten later zie ik geen hand meer voor ogen, maar de oorzaak daarvan heeft niets met het weer te maken. De jongste begeleider heeft een fout gemaakt bij het opstoken van het heetwaterapparaat en nu staat het gangpad vol met een dichte verstikkende rook. Ik vlucht naar m'n open raam op de overloop. Na een minuut of tien is de rook weggetrokken en ook de temperatuur gezakt naar een acceptabele waarde. Ook bij het opstoken van de kolengestookte kachel had onze jongste bediende een foutje gemaakt, maar nu is alles weer onder controle. Althans bijna, want als ik onze coupé binnenkom, zit één van de Chinezen te roken terwijl dat niet is toegestaan, be-

halve op de balkons. Ik maak hem met wat overdreven hoestgeluiden duidelijk dat ik daar niet tegen kan en meteen maakt hij zijn sigaret uit.

De trein slingert door het kale landschap als ik in de verte vier zwarte stippen langs de spoorlijn zie staan. Het zijn zwaarbeladen kamelen met hun begeleider. Mijn verbazing is eigenlijk niet terecht want we reizen hier tenslotte langs de rand van de Mongoolse Gobi-woestijn. Het is niet zanderig zoals je zou verwachten, maar het is een grauwe vlakte met hier en daar wat gras en struiken. Toch is hij van onschatbare waarde voor de flora en fauna van Centraal-Azië. Daarom zijn er in ± 1990 twee natuurreservaten geopend waar je o.a. het Przewalski-paard, de sneeuwluipaard en de condor kunt vinden. Eeuwenlang trokken kamelen beladen met zijde, thee en Chinees porselein door de woestijn. Hier en daar zie je de zogenaamde gers staan. Dit zijn die ronde witviltten nomadententen. Als we bij de hoofdstad Ulan Bator aankomen blijkt dat de buitenwijk voor de helft uit deze gers bestaat en je dus niet meer van een nomadentent kunt spreken.

In Ulan Bator mogen we er vijftig minuten uit. Deze stop is onder andere bedoeld om kolen voor de verwarming en de heetwaterapparaten te laden. Op het perron staan stevige, dik aangeklede verkoopsters achter hun karren waar je snacks en softdrinks kunt kopen. De adem slaat uit hun mond. Het is een graad of zes boven nul. Niet verwonderlijk, want Ulan Bator ligt op 1450 meter hoogte en het is nog maar net voorjaar. Snel verlaat ik het station om even een beetje sfeer van de stad op te snuiven, maar de tijd is helaas te kort om helemaal naar het centrum te lopen. Het zou toch vervelend zijn als de trein zonder mij zou vertrekken en daarom zorg ik dat ik ruim voor de trein vertrekt terug ben. M'n slapiës hadden zich al zorgen om mij gemaakt. Tot onze opluchting blijft het bovenbed leeg.

Zonder schokken zet de trein zich geruisloos in beweging. Nog 6304 kilometers tot Moskou. Ook aan noordkant van de stad staan veel gers voor permanente bewoning. De schoorstenen die uit de tenten steken, braken witte rook uit. Traag glijdt het landschap voorbij. Ver verwijderd van de spoorlijn zie ik verdwaald in het lege landschap, hier en daar groepjes gers staan. Het lijkt alsof ze door een grote hand over de heuvels zijn uitgestrooid. Bij de meeste nederzettingen staan ook wat paarden. Met maar 2,7 miljoen inwoners is Mongolië een dun bevolkt land; 1,73 persoon per km² is niet veel. Om het landschap beter te kunnen zien en fotograferen schuif ik het raam naar beneden en blijf zo een half uur genieten van de zon, die recht in m'n gezicht schijnt. Heerlijk, die frisse buitenlucht is beter dan de bedompte atmosfeer binnen in het rijtuig! Echter, als ik met m'n hand over m'n voorhoofd wrijf blijft er een donkere veeg op m'n hand achter. Ik blijf onder het roet te zitten dat door de schoorsteen van onze wagon als een zwarte walm wordt uitgebraakt. Gadverde...! Jammer, dat ontspannen naar buiten hangen is dus geen succes. Als ik met m'n hoofd binnenboord blijf, gaat het misschien beter.

Lunch- en dinerbonnen worden nu niet meer verstrekt, maar zoals iedereen heb ik voldoende mondivoorraad meegenomen om me 5½ dag te kunnen redden en tijdens de korte stops, die we gemiddeld om de vier uur hebben kun je meestal je voorraden aanvullen met appels of allerhande zelfgemaakte baksels. Als het allang donker is komen

we in de buurt van de Russische grens. Onze begeleider heeft vast de nodige emigratie- en immigratieformulieren uitgedeeld zodat we die vast in kunnen vullen. De formulieren zijn respectievelijk in het Mongools en Engels, en in het Russisch en Engels. Nou, dat is handig voor de Chinezen die geen van beide kunnen lezen. Nadat ik m'n eigen formulier eerst heb ingevuld help ik m'n slapiés met het invullen, maar al snel komen de Chinese burens ook om hulp vragen. Op een gegeven moment staan er wel acht Chinezen die geholpen willen worden. Ik lijk ineens mateloos populair, al is het dan maar voor tien minuten. Het is op zijn zachtst gezegd merkwaardig te noemen dat die formulieren niet zijn aangepast aan de vele Chinezen die met deze trein reizen. Op het moment dat de Mongoolse douaniers binnenkomen schiet iedereen terug in zijn eigen coupé.

Een land verlaten is meestal eenvoudiger dan een land binnenkomen, en daarom zijn de douaniers snel klaar. We rijden verder tot de Russische grens. Weer staan er zo'n acht mannen en vrouwen in de rij voor hulp, nu voor het Russische formulier en een gezondheidsverklaring. Dat is natuurlijk in verband met SARS. De vragen zijn wel wat hilarisch want ik moet ze namelijk vertalen. 'Heeft u last van diarree, overgeven, hoest enz?'. Met de nodige pantomime 'vertaal' ik de vragen. De Chinezen liggen in een deuk, maar begrijpen meteen de vraag. Alle vragen worden uiteraard met 'No' beantwoord. Dan zwaait de deur van onze wagon open en verschijnen de stuurs kijkende Russische douaniers, op de voet gevolgd door een aantal militaire zwaargewichten. De Chinezen weten niet hoe snel ze weer terug naar hun coupé moeten. 'Nounou, wat een ontzag' denk ik nog. 'Is dat niet wat overdreven?' Terwijl ze alle paspoorten en formulieren innemen, manen ze iedereen tot stilte. Deze mensen nemen het SARS-probleem wel wat serieuzer dan hun Chinese en Mongoolse collega's want ze dragen stuk voor stuk een professioneel uitzierende mond-neuskap. Nu komt één van de vierkante soldaten onze coupé binnen. Hij klimt op de bedden en schroeft routineus de ventilatie-roosters in het plafond open, en weer dicht. Hij vindt niet wat hij zoekt. De tassen van m'n slapiés moeten open, de mijne niet gelukkig. Als alle 21 wagons zijn doorzocht krijgen we onze paspoorten mét stempel erin terug. Nu kunnen we vertrekken en eindelijk gaan slapen, want het is inmiddels één uur 's nachts. We zijn in Rusland!

Rusland

Als ik wakker word rijden we, tot mijn niet onaangename verrassing, door een maagdelijk wit, bosrijk landschap. De vroege ochtendzón, die prikt in m'n slaperige ogen, werpt lange schaduwen over de heuvels. We zijn na 2218 km nu bijna in Oelan Oede. Hier sluit de Trans Mongoliëlijn aan op de Trans Siberiëlijn. Deze lijn van Moskou naar Vladivostok is 9297 km lang en was in 1916 compleet. Pas in 1956 reden de eerste treinen over de Trans Mongoliëlijn van Oelan Oede naar Beijing.

Als op het perron de deuren opengaan, worden we opgewacht door verkopers van gedroogde vis. Met het Bajkalmeer naast de deur is dat natuurlijk niet vreemd. Alleen, wie wil er nu vis hebben als je per trein reist? Wie? Nou, mijn slapiës natuurlijk. Normaal gesproken ben ik gek op vis, maar deze hebben zo'n penetrante geur dat het niet lekker meer is. Niet alleen ónze coupé stinkt er op een gegeven moment naar, maar ook de hele wagon. Eet smakelijk! Omdat ik te druk ben met fotograferen op het perron heb ik niet in de gaten dat de trein alweer begint te rijden. Met een sprong beland ik op de trede en klim alsnog naar binnen.

Er hangen wat schapenwolken in de verder strak blauwe lucht. Dit heb al lange tijd niet meer gezien. Sinds het vertrek uit Vietnam heb ik bijna alleen bewolking en regen gehad. Als we over een bergrug gaan zie ik in de verte een grote witte vlakte liggen. Dat moet het Bajkalmeer zijn. Dit meer dat op zo'n 500 meter boven de zeespiegel ligt, is behalve het grootste, ook het diepste en het koudste zoetwaterbassin ter wereld. Het meet 636 bij 79 kilometer, is op sommige plaatsen 1800 meter diep en is maar een paar maanden per jaar ijsvrij. Er leven in het meer zo'n 1000 diersoorten waarvan er 750 alleen hiër voorkomen. Het wordt gevoed door 335 rivieren terwijl er maar één uitstroomt en het water is zo helder dat de omwonenden het zo zouden kunnen drinken. Als de trein hoog op de oever langs het meer komt te rijden zie je hier en daar zwarte stippen op het ijs. Het zijn zogenaamde wakvissers die via een gat in de dikke ijslaag de vis aan de haak slaan. De komende 200 km zal de trein langs het meer rijden, tijd genoeg dus om van deze oneindig grote ijsvlakte en de oevers te kunnen genieten.

Al van verre zie je de rokende schoorstenen van Irkoetsk. Ooit de schoonste stad van Oost-Siberië genoemd, maar nu een industriestad met 700.000 inwoners waar men voornamelijk van de houthandel leeft. Zodra we het station binnenrijden en de deuren opengaan, stappen de handelaren uit onze wagon. Op het perron staan wat groepjes mensen die speciaal voor deze handelaren naar het station komen. Misschien brengen ze bruikbare koopwaar mee. Nu zijn het voornamelijk kleurige dekens en kleding die ze te koop aanbieden. Op ieder station lopen twee technici van voor naar achter, ieder aan een kant van trein, alle wiellagers na. Met een grote sleutel slaan ze op ieder lager waarvan de klank bepaalt of alles in orde is. Bij elke wagon wordt een lading kolen afgeleverd en worden de watertanks met dikke slangen bijgevuld. Van iedere stop, behalve 's nachts als ik slaap, maak ik gebruik om even de benen te strekken en eventueel wat foto's te maken. Na een half uur trekt de trein weer langzaam op. Het is nog 5184 km tot Moskou, maar we zullen nu sneller gaan want de taiga, met zijn naaldbos-

sen, meren en moerassen, waar de route overheen gaat, is voornamelijk vlak. Het Oer-algebergte is nu nog het enige opstakel waardoor de trein afgeremd wordt. Tot hier bevinden we ons nog steeds in dezelfde tijdzone als in Beijing, maar nu we in westelijke richting gaan reizen zullen we tot Moskou vijf tijdzones passeren. Nog steeds is hebben we er geen passagier bij gekregen in ons hok, en dat zal waarschijnlijk zo blijven nu we de belangrijkste stations gepasseerd zijn.

Na m'n noedels naar binnen gewerkt te hebben ga ik nog even naar de restauratiewagon om de andere toeristen te ontmoeten. Ik heb geluk want ze zitten er alle drie. Een jong stel en een man van een jaar of vijftig die een paar maanden in Hongkong heeft gewerkt. Hij is een rasechte treinfanaat; in plaats van een eerste-klas-vlucht van Hongkong naar Londen op kosten van de zaak, wil hij de hele afstand per trein afleggen. Omdat hij daarmee nogal wat geld uitspaart, staat hij erop om ons te trakteren op Russisch bier. Hij geeft mij de tip om eventueel met de trein vanaf St. Petersburg via Finland terug te reizen. Mmm, dat klinkt niet gek en is een serieuze optie. Enfin, de avond duurt nog lang en is erg aangenaam. Voor ik ga slapen zet ik m'n horloge vast een uur terug om gelijk te blijven lopen met de plaatselijke tijd.

Op de ochtend van de vierde dag stoppen we om 7.45 uur op een station waar toevallig ook de trein die vanuit Moskou komt, stilstaat. Als ik uitstap slaat de kou me in het gezicht. Door de kou is de lucht erg droog. Ik drink dan ook meer dan anders. Het is een interessant gezicht hoe op het tussenliggende perron over en weer de koopwaar wordt uitgewisseld. Het is nu nog maar 3926 km tot Moskou. We hebben vannacht blijkbaar goed doorgereden. De jongste begeleider maakt van de gelegenheid gebruik om de hele wagon eens te stofzuigen. Zonder de twee begeleiders was het hier vast en zeker in een zwijnenstal veranderd.

Enfin, we rijden verder door het besneeuwde heuvelachtige landschap dat gekenmerkt wordt door de uitgestrekte berkenbossen. Ook Siberië is dun bevolkt. Met een bevolking van zo'n 150 miljoen Russen leven er gemiddeld 9 op een vierkante kilometer. In dit gebied is dat veel minder. Gemiddeld om de twintig km. passeren we een uit houten huizen opgebouwd dorp of kleine nederzetting die er stuk voor stuk grauw uitzien. Hier en daar staan vervallen huizen. Je zult je misschien afvragen hoe ik die afstanden zo bepaald heb. Wel, dat is eenvoudig. Over de gehele lengte van de spoorlijn staan kilometerpalen die, naarmate je dichterbij Moskou komt, aftellen.

Na een uur of vier rijden we het mooie mintgroene station van Novosibirsk binnen. De kolenwagen staat al op het perron te wachten. Zodra we stilstaan springen de dekenhandelaren weer naar buiten om de wachtende klanten hun waren aan te prijzen. Novosibirsk, dat 'Nieuw Siberië' betekent werd gedurende de aanleg van de Trans-Siberische spoorlijn in 1893 gebouwd onder de naam Novaja Derevnja, wat 'Nieuw dorp' betekent. Het deed dienst als onderkomen voor de spoorwegaarbeiders. Tegenwoordig is het een stad met 1,6 miljoen inwoners. Voordat we vertrekken maak ik nog wat foto's van de kruiers die met hun zware lasten over het perron heen en weer lopen. Het is nog 'maar' 3343 km naar Moskou en het tijdsverschil met Moskou is nu drie uur. Voor we vertrekken zet ik m'n horloge weer een uur terug, zodat hij gelijk staat met

de grote stationsklok. Een uur later kunnen we genieten van een ondergaande zon die de lucht rood kleurt. We rijden de nacht tegemoet.

De vijfde dag. Zoals te doen gebruikelijk start ik de dag met een instant koffie om, gezeten op het klapstoeltje bij het raam in het gangpad, langzaam wakker te worden. De zon warmt me op achter het glas. Tegen het einde van de ochtend rijden we Tjoemen binnen, de oudste stad van Siberië op 2144 km van Moskou. De kooplui staan natuurlijk weer als eerste op het perron met hun dekens. Vanuit de deuropening wil ik er juist een foto van maken als een man in uniform, druk gebarend mijn kant op komt. Ik mag géén foto's maken. Als ik niet snel genoeg m'n camera laat zakken wil hij er zelfs met zijn stok opslaan, maar uit m'n ooghoek zie ik het aankomen en ik vang de stok met m'n vrije hand op en houd hem even vast, de man strak aankijkend. Hij bindt wel in, maar het lijkt me beter om het niet op de spits te drijven, dus ik ga terug naar binnen. Omdat ik deze actie nog niet eerder had meegemaakt en het toch wel vreemd vind, loop ik door het gangpad naar de andere deur van ons rijtuig om daar alsnog uit te stappen. Ik wandel wat rond, maar nu met de camera onder m'n jas. Het uniform is me blijkbaar alweer vergeten omdat hij het te druk heeft met verjagen van de handelaren. Op dit perron staat een houten winkeltje waar van alles te koop is, maar vooral drank. Vele Russische biersoorten en wodka's staan achter het glas uitgestald. Het vindt gretig aftrek bij de treinpassagiers, met name bij de Russen. Als bijna iedereen is ingestapt en ook het uniform verdwenen is, valt m'n oog op de wielstellen die met een dikke laag ijspegels bedekt zijn. Nu het uniform weg is, kan ik daar wel een foto van maken is mijn gedachte, maar als ik m'n camera tevoorschijn haal en knielend een foto wil maken van een in mijn ogen onschuldig object, begint er een oude vrouw in een lange dikke jas en een muts op haar hoofd, tegen me te schreeuwen. Het enige dat ik versta zijn de woorden 'fotografica' en 'njet', maar ik begrijp uit haar gebaren en opwinding dat fotograferen hier verboden is. Ze hebben hier duidelijk een sterkere communistische inslag dan op de andere stations. Ze komt op me aflopen en geeft me een por. Omdat ik de situatie toch een beetje belachelijk vind blijf ik zitten en maak een afwerend gebaar, en een geslaagde foto! Als ik opsta en omhoog kijk, zie ik m'n Chinese reisgenoten vanachter het glas breed lachen.

Na deze merkwaardige stop gaan we verder richting het Oeral-gebergte. Aan de afnemende snelheid merk je dat we langzaam klimmen. Bij kilometerpaal 1776 staat aan de zuidzijde van de trein, een witte stenen obelisk van 4 meter die de grens markeert tussen Europa en Azië. Als ik op m'n horloge kijk om dit memorabele moment vast te leggen, bedenk ik dat we morgen rond deze tijd in Moskou aan zullen komen. Ben benieuwd of de afspraak goed is doorgekomen en er iemand op me staat te wachten.

De Oeral, die van noord naar zuid loopt, vormt de natuurlijke afscheiding tussen het Europese en het Aziatische deel van het GOS. Verder klimmend volgen we 30 km lang één van de mooiste rivieren van de Oeral, de Tsjoesavja. Tijdens de klim naar het hoogste punt op 1850 meter hebben we een mooi uitzicht over de mijnbouwgebieden. Mijn drang om, hangend uit het raam van dit uitzicht te genieten, moet ik helaas weer

bekopen met een beroet gezicht, maar het heeft wel een aardige foto opgeleverd. Langzaam rijden we de avond weer tegemoet. Over enkele uren gaan we de vijfde en laatste nacht in. Om de waarheid te zeggen ben ik daar helemaal niet rouwig om, want de sanitaire voorziening - één toilet annex wasruimte voor 36 mensen - liet iets te wensen over en ik ben het gerochel en gespuug van de Chinezen nu ook een beetje zat.

Moskou

Op de zesde dag ben ik al om 4.30 uur wakker. Vreemd dat het zo vroeg al licht is! Dan blijkt dat ik me een uur vergist heb in verband met de zomertijd. Het tijdsverschil tussen Beijing en Moskou is maar vier uur, wat betekent dat het nu dus al half zes is. De eerste stad waar we stoppen is Kirov. Een grote stad waar vooral de mooie Russische vrouwen en de westerse auto's opvallen. Op het perron staat een filmploeg van een plaatselijk TV-station. Ze proberen reizigers te interviewen, maar het lijkt wel alsof niemand durft, bang om met haar of zijn gezicht op TV te komen. Eén van de technici die de lagers controleert, staat wat langer stil bij een lager van onze wagon. Hij slaat er nog eens op. Er schijnt iets aan de hand te zijn, maar we gaan toch verder. Het is nog 439 km tot Moskou. Ik kan niet ontkennen dat ik het nu toch een beetje spannend ga vinden om aan te komen in een grote onbekende stad. Gelukkig is dit voor mij een bekend verschijnsel. Dit voel ik altijd als ik ergens voor het eerst kom en valt in de categorie 'Gezonde spanning' wat mij betreft. Ik zou me eerder zorgen gaan maken als ik niets zou voelen. De Chinezen zijn zo mogelijk nog meer opgewonden als ik want al twee uur van tevoren beginnen ze opgewonden met het bij elkaar graaien van hun bezittingen, het rechtekken van de kleding, en het in model kammen van hun dertien in een dozijn kapsel. Als ze eindelijk weer nerveus om zich heen kijkend op de banken gaan zitten pak ik ook even m'n spullen in.

Bij het laatste station vóór we Moskou bereiken blijkt het wiellager toch te heet geworden te zijn. Er wordt een kap verwijderd waarna de monteur met een kennersblik het vet op kleur en viscositeit controleert. Langzaam smeert hij een beetje vet uit over de palm van zijn hand en bekijkt het resultaat zeer nauwkeurig. Het zal toch niet waar zijn. Met nog maar 190 km te gaan zouden we hier stranden met een kapot lager! De angst blijkt gelukkig ongegrond want de boel wordt dicht-geschroefd en we rijden verder. Het platteland maakt plaats voor steeds meer bebouwing met het daarbij behorende afval, tot we door de voorsteden van Moskou sjokken. De vaart is er nu wel uit. De laatste dertig kilometer gaat tergend langzaam omdat we om onduidelijke redenen regelmatig stil blijven staan. Ik heb nog even tijd om op een A-viertje de naam 'Alexej' te schrijven. Dit is de naam van de zwager van de Russische vrouw uit de Vietnamgroep die me op komt halen. Uiteindelijk lopen we na 7865 km om 14.50 uur, met een half uurtje vertraging, het Jaroslavski-station binnen. De reis door Mongolië, langs het Baikalmeer en door de besneeuwde landschappen van Siberië was fantastisch, maar nu ten einde. De Chinezen staan, zoals ik verwachtte, te dringen alsof hun leven ervan afhangt. We zijn in Moskou! Gezien de grote afstand die ik inmiddels heb afgelegd lijkt Moskou nu nog maar op een steenworp afstand van Nederland te liggen.

Op het perron staat een rijzige, gedistingeerde man met een donkerblauwe lange winterjas. Hij heeft iets weg van James Last. Ik hoef m'n papier niet eens meer te laten zien, want als we elkaar aankijken weten we beiden dat we de juiste persoon voor ons hebben. We maken kennis en dan hoor ik meteen dat hij zeer goed Engels spreekt. Dat maakt alles een stuk gemakkelijker. Snel neem ik afscheid van de drie andere toeristen. Het is een verademing om weer eens wat verder te kunnen lopen dan het perron. Het station dat in 1870 gebouwd is, is uit de Jugendstil-periode. Hier moet je zijn voor alle treinen van, en naar Siberië. Het is één van de negen zogenaamde kopstations in Moskou, die ieder een andere bestemming hebben. Dit zijn stations die doodlopen waardoor het centrum van de stad railsvrij blijft. Als we in de auto van Alexej zitten vertel ik hem welk hostel uit de Lonely Planet ik op het oog heb. Omdat hij bijna nooit met de auto in het centrum komt, moet hij de route opzoeken. Nadat hij de kaart vijf minuten bestudeerd heeft gaan we op weg door het drukke verkeer. Zoals overal ter wereld is de spits niet de meest ideale tijd om je in het verkeer te begeven, maar Alexej weet het adres toch vrij snel te vinden. Helaas blijkt het Travellers Guesthouse, waar een bed in een slaapzaal al \$23 moet kosten, net volgeboekt te zijn. Volgens het meisje van de balie is het hoogseizoen net begonnen! Maar geen nood, ze hebben een alternatief. Een hotel veel dichterbij het centrum in de buurt van het Kremlin dat echter niet goed staat aangeschreven. Voor de tweede keer gaan we op weg door de drukte. We schieten natuurlijk niet erg op, maar dat vind ik eerlijk gezegd helemaal geen bezwaar omdat ik nu ruim de gelegenheid heb om alles om me heen goed op te nemen. Zo rijden we langs het beroemde Bolsjoj-theater dat dateert uit 1776 en een aantal reusachtige monumentale gebouwen waar musea en ambassades huizen. Het aanzicht van zoveel moois is vanwege het licht van de laagstaande zon indrukwekkend. Alexej vertelt dat de zon vandaag voor het eerst sinds twee maanden van achter de wolken tevoorschijn is gekomen. Nu wordt me duidelijk waarom de mensen hier er zo extreem bleek en ongezond uitzien.

Met enige moeite vinden we het hotel dat aan een drukke weg ligt. Als ik vraag of er een kamer vrij is, wil de eerste receptioniste juist 'Ja' zeggen als de tweede zich ermee gaat bemoeien. 'Njet' is het enige dat ik versta. Ze doet alsof ze geen Engels spreekt terwijl ze zojuist mijn vraag heel goed had verstaan. Ik negeer haar en vraag het nog een keer aan de eerste dame, maar het is duidelijk wie hier de baas is, dus het blijft 'Njet'. Om de tweede uit de tent te lokken zeg ik dat \$30 meer betalen geen enkel probleem is, maar daar gaat ze niet op in. Ze willen klaarblijkelijk geen backpackers met een baard van zes dagen in hun 'nette' hotel. De zaken gaan te goed in deze zaak. Mmm, wat nu? In de Lonely Planet staat nog een budget-hotel, maar Alexej zegt dat hij ook wel wat weet en we begeven ons weer in de drukte tussen de oude Wolga's en dure Europese auto's. Nu rijden we langs het Kremlin en de Moskwa-rivier waar ik rechts een glimp opvang van het Rode Plein. Iets verder langs de oever staat een, behalve afschuwelijk groot, een vooral afschuwelijk lelijk monument voor Tsaar Peter de Grote. Drie of vier schepen op elkaar gebouwd met dáár bovenop Peter de Grote. Ik schat dat het geheel dertig meter hoog is, dus het is uitgesloten dat je het ding niet ziet. Het was een idee van de burgemeester van Moskou om dit ge-

drocht te bouwen. En zo heeft hij meer van dit soort idiote, geldverslindende hersenspinsels laten neerzetten, tot onvrede van de bevolking. Een goede vriend van de burgemeester die kunstenaar is, ontwerpt en bouwt de verzinsels en is er stinkend rijk van geworden.

We laten het centrum achter ons en gaan in zuidelijke richting. Op mijn vraag wat Alexej voor de kost doet antwoordt hij dat hij professor in de materiaalwetenschappen is en les geeft aan de universiteit. Over een brede weg met aan weerszijden hoge grijze woonblokken rijden we een buitenwijk in. Zelfverzekerd manoeuvreert hij door de zijstraten. Mmm, het lijkt wel of Alexej hier de weg weet, en bovendien lijkt het me een wat ongebruikelijke plaats voor een hotel. Als ik dit opmerk komt de aap uit de mouw. Alexej heeft besloten me onderdak te geven in zijn appartement. Ik denk dat hij eerst wilde zien wat voor vlees hij in de kuip heeft alvorens mij bij hem thuis uit te nodigen. Helemaal ongelijk kan ik hem niet geven; ik zou zelf hetzelfde doen. Hij bewoont met zijn vrouw Larisa een portiekflat op de 2e etage van één van de grijze woonblokken. Ik maak kennis met Larisa die meteen vertrekt omdat ze nog wat werk te doen heeft op haar makelaarskantoor. De flat is luxer dan ik verwacht had. Er ligt een mooie houten vloer en de deur- en raamposten zijn met donker hout afgewerkt. Alexej wil wat te drinken te halen en ik stel voor om met hem mee te gaan want ik wil zoveel mogelijk van het dagelijkse leven ervaren. Een blok verder, onder een flatgebouw, is een soort kruidenierswinkel. Dit moet je wel weten want er hangt geen enkel bord dat op de aanwezigheid van een winkel wijst. Het had evengoed de ingang van de fietsenkelder kunnen zijn. Binnen echter, ben ik verrast door het ruime aanbod: diverse kaas- en worstsoorten, bruin brood in enkele variaties en, uiteraard zou ik zeggen, vele wodka- en biermerken. De laatste uit Duitsland, Tsjechië en natuurlijk Rusland zelf. Van alles nemen we wat mee en bouwen er een klein feestje van. Volgens Alexej is het een typische vrijgezellenmaaltijd. Wat voor maaltijd het ook is, het smaakt overheerlijk na alle rijst en noedels. Op de achtergrond klinkt Bluesmuziek vanuit de CD-speler. We praten o.a. over zijn werk, de Irakoorlog die in alle hevigheid aan de gang is, SARS en het leven onder Poetin. Na 5½ dag verstoken geweest te zijn van nieuws hoor ik nu dus dat China niet open is geweest over het SARS-probleem en dat het veel ernstiger is dan werd voorgespiegeld. Gelukkig had ik geen droog hoestende mensen in m'n wagon, dus heb ik waarschijnlijk geen risico gelopen.

Alexej is een enigszins bevoorrechte burger, want uit hoofde van zijn functie kan hij gemiddeld één keer in de twee jaar naar conferenties in het buitenland. De laatste keer was in Boston. Als hoogleraar verdient hij waarschijnlijk meer dan genoeg, hij krijgt echter maar 100 US dollar per maand. Wel heeft hij vijftig verlofdagen per jaar. Larisa zorgt met haar makelaardij voor het leeuwendeel van hun inkomen. Ze komt thuis en begint zo laat toch nog een maaltijd te bereiden. Een soort ravioli met zure room. Mmm! Vlak na het eten belt Irina vanuit Nederland om te vragen of ik aangekomen ben en alles in orde is. Irina is de Russische vrouw uit de Vietnamgroep en de jongere zus van Larisa.

Als ik vraag waar ik eventueel kan internetten blijkt Alexej in de slaapkamer een computer te hebben met zelfs een kabelaansluiting. Zo kan hij in contact blijven met andere universiteiten en collega's. Wat een gemak voor mij! Andere internetmogelijkheden heb ik in Moskou verder ook niet gezien. De volgende verrassing is dat ik niet op de bank hoeft te slapen, maar in de logeerkamer die ik nog niet ontdekt had. Voorheen was dit de slaapkamer van hun zoon Dima die nu met zijn vrouw in een andere wijk woont.

Na een zeer rustige en diepe slaap ga ik al vroeg op onderzoek uit want Larisa en Alexej houden van uitslapen. Boven een metrostation op tien minuten lopen is een winkelcentrum waar ik zowaar een pinautomaat vind die naar keus roebels, euro's of dollars uitspuugt. 10 roebels = f 0,68 of 31 roebels voor 1 US\$.

Op een markt koop ik wat appels, bananen en koekjes om vandaag te kunnen overleven. Dima komt straks en zal me een dag rondleiden door het centrum van Moskou, maar eerst is er een traditioneel ontbijt van een soort poffertjes van kaas, ei en meel die je in zure room doopt. Het is zo zwaar dat ik de rest van de dag waarschijnlijk niets meer hoeft te eten.

Dima arriveert en we meteen vertrekken. We wandelen naar de doorgaande weg in de wijk en ondertussen vertelt hij dat hij in de informaticabranche werkt en speciaal deze dag heeft vrijgenomen. Als er wat auto's aankomen steekt hij zijn hand op. Er stopt een auto en Dima praat met de chauffeur waarna hij gebaart om in te stappen. Hij legt uit dat deze manier van reizen uit nood geboren is. De eigenaar van deze oude Wolga die toch al die kant op moet kan zo de brandstof betalen, en wij reizen snel en voor een redelijke prijs. Eerst gaan we langs een kantoor van de treinmaatschappij om een kaartje naar St. Petersburg te kopen. Zelfs mét de hulp van Dima kost dit nog de nodige moeite, laat staan dat ik het zelf had moeten regelen. Dima moet blijkbaar nog even wennen aan zijn rol als gids, want hij vergeet de weg te wijzen waardoor we regelmatig tegen elkaar aan lopen en ook is hij wat nerveus als we afdalen in het metrostation en daar tussen de honderden mensen de weg moeten zoeken. Hij komt hier

niet dagelijks. Met in totaal 150 stations is het ook niet eenvoudig de juiste lijn te vinden. De metro-ringlijn dateert uit 1935 en de schitterende stations (zie foto) waarin veel gekleurd marmer is verwerkt, worden beschouwd als de mooiste ter wereld. Hij ligt op zo'n 40 à 45 meter diepte en vervoert dagelijks zo'n 6 miljoen mensen. Sommige stations zijn ook gebouwd om als schuilkelders te dienen.

In het centrum stappen we uit en het eerste mooie gebouw waar we langs lopen is de Lenin-bibliotheek. In feite bestaat het gigantische complex uit vijf gebouwen die in totaal niet minder dan 29 miljoen boeken herbergen. Het is tegen elven als Dima vraagt of ik wat wil drinken. Ik heb geen dorst. Hij echter wel en hij koopt

bij een kiosk een halve literfles bier. Het is wat vroeg voor alcohol, maar hier in Rusland niet ongebruikelijk. Als ik wat meer om me heen, kijk zie ik meer jonge en oudere mannen met een bierfles in de hand lopen. En het zijn zeker niet alleen de armlastigen. Wat me ook opvalt is dat de mannen veelal in grijs/zwarte broeken lopen met daarop een zwartleren jas en vooral een stug en chagrijnig kijkend gezicht hebben. Ik verbeeld me dat dit een achterdochtige blik is die overal spionnen ziet. Dima zie ik ook regelmatig schichtig om zich heen kijken. Daarentegen hebben de meeste vrouwen een vriendelijk gezicht, dragen ze extravagante kleding en zien ze er uiterst charmant uit.

Als we zo rondlopen valt me op dat er nergens aanwijzingen in het Engels staan wat het voor mij zonder de hulp van Dima een stuk moeilijker zal maken. We hebben afgesproken dat hij me een grove rondleiding zal geven en we nog nergens naar binnen gaan omdat dat teveel tijd kost. Morgen heb ik alle tijd voor dat soort bezoeken. Dima stelt voor om wat te lunchen en ondanks het stevige ontbijt stem ik in. We houden het simpel en zoeken een soort snackbar waar je buiten, staande aan een hoge tafel, je eten opeet. Je bestelt een aardappelsalade als basis en kiest daarbij wat je wilt. Ik ga voor groente en haring. Het smaakt uitstekend. Het lijkt me een leuk idee om Dima hier op de foto te zetten, maar als ik dat doe staat hij toch een beetje ongemakkelijk om zich heen te kijken. 'Big brother is watching you!' Uiteindelijk weet hij voor de foto toch nog een zuur lachje te produceren. In het algemeen is het moeilijk om in Rusland mensen te fotograferen. Je zou wel een spion kunnen zijn die voor de KGB werkt. Na deze snelle hap wandelen we verder over het Rode Plein langs het mausoleum van Lenin en langs het Kremlin waar het Graf van de Onbekende Soldaat ligt.

De volgende ochtend wil ik op eigen houtje naar het Aeroflot-kantoor omdat ik besloten heb dat ik vanuit St. Petersburg direct terug naar Nederland wil vliegen. Larisa legt uit hoe ik er moet komen, maar besluit uiteindelijk dat ze met me mee gaat. Ze is waarschijnlijk bang dat ik het, óf niet kan vinden, óf ze me daar niet begrijpen. Ongegronde angst volgens mij omdat ik gisteren al in de buurt van dat kantoor was geweest. Enfin, ze gaat mee en dat is wel zo gezellig en ook wel handig blijkt later. De vlucht is snel geboekt, maar in tegenstelling tot wat we verwachtten moet ik in roebels afrekenen terwijl ik nou juist zoveel dollars bij me heb. Naast Aeroflot zit een wisselkantoor, maar dat doet moeilijk over vijf \$20 biljetten die er te oud uit zien. Larisa helpt me uit de brand door een 'mooi' \$100 biljet ter beschikking te stellen. Daarna loopt ze mee naar een metrostation en legt me heel duidelijk uit hoe ik van daar weer naar hun woonwijk kan komen. De schat heeft er blijkbaar geen vertrouwen in dat ik rond etenstijd weer 'thuis' zal zijn. Ikzelf gelukkig wel!

Eerst bezoek ik het Kremlin, het vroegere regeringscentrum. Kremlin betekent overigens citadel of vesting. Je vindt hier o.a. een aantal kleine kathedralen met een overdaad aan glas-in-loodramen, twintig torens, een enorm tsarenkanon met kogels van 89 cm. doorsnede en de tsarenklok. Dit is de grootste klok ter wereld met een hoogte van 6 meter, een diameter van 6,60 meter en een gewicht van 200 ton. De klok is echter nooit opgehangen omdat hij in 1737 bij een brand is beschadigd. Doordat het

bluswater de klok te snel afkoelde is er een stuk van 11,5 ton af gesprongen. (de toegang was 250 rb, 60 rb voor het kluisje voor m'n tas en 20 rb voor een mooie folder)

Naast het Kremlin ligt het beroemde Rode Plein met het mausoleum van Lenin en tegenover het Kremlin staat de Gum. Dit was ooit het grootste warenhuis van Rusland, maar is nu een luxueuze winkelplaza voor de jonge rijken. De rest van de middag besteed ik aan het bewonderen van een aantal van de werkelijk fantastisch rijk gedecoreerde, oude metrostations. Het hoogtepunt is misschien wel het 14-koppige strijkorkest dat in één van de gangen de sterren van de hemel staat te spelen. Het bestaat uit tien violisten, twee contrabassisten en twee bassisten. Het klinkt zo zuiver als helder bronwater! Ik krijg er gewoon kippenvel van. In het half uur dat ik sta te luisteren ontgaat me niet dat de Moskovieten met gulle hand geven. Cultuur vinden ze een belangrijk goed. Na dit concert stap ik in de metro waarin ik nu al aardig thuis begin te raken. Door de Cyrillische tekens op de naamborden van de stations te vergelijken met die van m'n overzichtskaartje zie ik waar ik uit moet stappen. Door het aantal haltes te tellen heb je een extra controle. Larisa is enigszins verbaasd, maar ook opgelucht als ik de flat binnenstap.

De volgende dag heb ik nog ruim de tijd om van alles te bezoeken en te bekijken want de trein naar St. Petersburg vertrekt pas om 23.55 uur. Na een laat 'afscheidsetentje' met o.a. zalm uit Noorwegen brengt Alexej me naar het Leningradski-station. Dit is het oudste station van Moskou, gebouwd in 1851, vanwaar alle treinen naar St. Petersburg en Finland vertrekken. Wat een toeval, in de centrale hal ontmoet ik één van de reizigers die ik van de Trans Siberië Express ken. We wisselen snel onze ervaringen uit - zij had voor veel geld bij een gastgezin gezeten - en zoeken ieder onze trein op. Alle plaatsen in de trein zijn verkocht en daarom zitten we nu met zijn vieren in een coupé. Drie mannen en een vrouw die niet veel zeggen. Pas de volgende ochtend blijkt dat de vrouw goed Engels spreekt en kunnen we elkaar vertellen wat we in St. Petersburg gaan doen. De treinreis blijkt inclusief een uitgebreide ontbijtbox met naar wens koffie of thee te zijn. De koffie heb ik hard nodig om wakker te worden, want ik heb door de warmte en het slechte bed beroerd geslapen. Om 7 uur arriveren we in het Moskou-station van St. Petersburg.

St. Petersburg

Zonder een plattegrond voel ik me knap hulpeloos, dus bij een kiosk tik ik er één op de kop. De enige die de vrouw heeft is in het Russisch, dus dat schiet niet echt op als je een bepaalde straat zoekt. Dan toch maar een taxi. Terwijl ik niet weet hoever het is spreken we een prijs af, 250 roebel. De vriendelijk lijkende chauffeur blijkt echter een smerige oplichter te zijn als hij een paar straten van het station verrijdt voor het hostel stopt. Ik ben er ingestonken. De afgesproken prijs was natuurlijk te hoog. Ik grom wat, maar de chauffeur blijft vriendelijk en zet keurig m'n rugzak in de hal van het hostel. Helaas, net als in Moskou is ook dit hostel vol. Grrrr... Gelukkig is er een kaarttelefoon om wat rond te bellen. Al snel heb ik beet. Een hostel aan de

rivier de Neva, een stukje buiten het centrum, heeft plaats. Door de miezerige regen loop ik terug naar het Moskou-station waar ik op de metro kan stappen. Het is inderdaad maar een kippeneindje. Na een tiental metromuntjes gekocht te hebben duik ik ondergronds. De metro ligt hier op 65 à 70 meter diepte, welke met één hele lange roltrap overbrugd wordt. Aan de overzijde van de Neva kom ik in het Finland-station weer boven. Het regent niet meer. Van hier is het maar vijf minuten lopen naar het International Hostel Holyday, een oud pand dat is omgebouwd tot eenvoudig hostel. Voor de komende twee nachten heb ik de slaapzaal waarin vijf bedden staan voor mij alleen en er is een raam met uitzicht over de rivier. Het is eigenlijk een geluk dat het andere hostel vol was, want deze locatie, die een vijfsterrenhotel niet zou misstaan, bevalt me vele malen beter.

Het belangrijkste dat je in Rusland moet doen als je in officiële accommodatie verblijft, is het laten registreren van je visum. Normaal gesproken doet het hostel dit voor je, maar niet als het - zoals in mijn geval - een transitvisum betreft. Kortom, dit is wederom een aardige uitdaging. Het meisje van de balie legt me precies uit hoe ik het hotel kan vinden dat de registratie uitvoert. Met de metro en zo'n mooie ouderwetse tram zoals die ook in Moskou rijdt, ben ik vrij snel waar ik zijn moet. Inclusief het reizen kost het me iets meer dan een uur en een idiote 638 roebels voor de registratie. Nu had ik nog geluk ook, want normaal gesproken kost het om onverklaarbare reden een paar uur om het benodigde stempel te zetten. Soms kun je door heel vriendelijk te zijn zaken bespoedigen. Ik moet bekennen dat ik zelf bijna misselijk werd van m'n geslijm, dat uiteindelijk wel het gewenste effect sorteerde.

Voor degenen die absoluut geen idee hebben hoe St. Petersburg (van 1924 tot 1991 heette het Leningrad) eruit ziet; tsaar Peter de Grote was na een bezoek aan Amsterdam in het begin van de 18^e eeuw zo onder de indruk dat hij besloot om de grachtengordel in de nieuwe hoofdstad St. Petersburg na te bouwen. Persoonlijk vind ik dat deze poging maar half geslaagd is. De Amsterdamse grachten vind ik sfeervoller, maar desalniettemin mag St. Petersburg er zeker zijn met al zijn schitterende historische panden. Het hele centrum lijkt één groot museum waar je vrij doorheen kunt lopen. Wat enigszins jammer is, is het feit dat een aantal bouwwerken voor restauratie in de steigers staat vanwege de viering van het 300-jarig bestaan van de stad op 27 mei 2003. De stad moet er dan tiptop uitzien want grote hordes VIP's en regeringsleiders zijn uitgenodigd om de feestelijkheden bij te wonen. Hier en daar zijn werklui al hard bezig de steigers af te breken zodat alles klaar is voordat over een paar weken het feest losbarst.

Het weer speelt me behoorlijk parten. Er staat een gure, snijdende wind waardoor ik me genoodzaakt zie m'n muts en capuchon op te zetten vóór m'n oren eraf vriezen. Het is niet helemaal verwonderlijk dat het hier nog zo koud is want St. Petersburg ligt op dezelfde breedtegraad als Oslo. Door de kou hier, zal de overgang naar Nederland alleen maar meevallen.

De grootste en belangrijkste straat in het centrum is de Nevsky Prospekt die begint naast de Hermitage. Het is een brede, indrukwekkende weg van 4,5 km lengte welke

vroeger de toegang tot de stad vormde en waar vele straten op uit komen. Nu is het eigenlijk één lange winkelstraat waar je vooral de duurdere kledingzaken vindt en zelfs een modern internetcafé.

Ter afsluiting bezoek ik het Zomerpaleis van Peter de Grote en zorg daarna dat ik rond een uur of zes terug ben bij het hostel want rond die tijd speelt er zich bij de burens altijd iets merkwaardigs af. Je moet weten dat naast het hostel het gevangenisgebouw staat. De mannenafdeling bevindt zich aan de straatkant langs de rivier. Als hun vrouwen klaar zijn met werken, komen ze naar de gevangenis om met hun mannen, die vanuit hun raam net naar buiten kunnen kijken, te 'praten'. Omdat de afstand zo groot kunnen ze elkaar niet verstaan en daarom hebben ze een eigen gebarentaal ontwikkeld. De vrouwen staan te dansen, te springen en met hun armen te zwaaien om met hun partner te communiceren. De mannen zijn veel beperkter in hun signalen want zij kunnen alleen hun handen gebruiken. Als je niet weet wat hier gebeurt doet het mimespel van de vrouwen nogal komisch aan en zou je kunnen denken dat ze een vliegtuig binnen staan te loodsen. Ik ga weer terug naar het centrum om te eten en nog wat rond te kijken, het wordt tenslotte pas om half tien donker.

Vanwege de korte nachtrust van de vorige nacht ben ik gisterenavond als een blok in slaap gevallen en heb aan één stuk doorgeslapen. Ik voel me volledig uitgerust. Als eerste werp ik een blik naar buiten op de lucht die een stuk helderder is dan gisteren. 'Dit wordt een mooie dag!', gaat er door me heen. Bij de receptiebalie haal ik het inclusief-ontbijt met koffie en eet dit zittend in het raamkozijn van mijn kamer op. Langzaam varen er wat schepen voorbij. Na de tweede bak koffie pak ik al m'n spullen in en breng de grote rugzak naar de opslagkamer. De slaapzaal is voor de komende dagen vol geboekt dus ik moet verkassen naar een andere kamer die nu echter nog bezet is.

Ik hang m'n dagrugzak met daarin o.a. m'n muts en handschoenen, over m'n schouders en ga vroeg van start. Het is nog koud als ik langs de rivier loop, maar de bewolking is dun, dus ik heb goede hoop dat de zon het op zal lossen. Tegen de tijd dat ik bij de oude Aurorakruiser uit 1900, die nu als museumschip ligt afgemeerd, ben aangekomen, schijnt de zon. Het voelt aangenaam warm na die kou van gisteren. Langs het houten huis van Peter de I uit 1703 wandel ik naar het Peter en Paul fort. Dit fort is door Peter de Grote gebouwd op een eiland in de rivier en was ter verdediging bedoeld. Van hier heb je een mooi uitzicht over de rivier, de bruggen, en de kade waar het Hermitage-museum staat. Via een drietal bruggen steek ik de rivier over waar ik langs de oever het grote monument voor Peter de Grote bewonder, genaamd 'The Copper Horseman' (De Bronzen Ruiters). Het is een tientallen tonnen wegende steen met daarop Peter de Grote gezeten op zijn paard. Dan wandel ik door een park naar het Paleisplein met de hoge Alexanderzuil die helaas gedeeltelijk in de steigers staat. Met enige moeite kan ik toch nog wat steigerloze foto's maken van verschillende monumenten.

Paleisplein met de Alexanderzuil en de Hermitage

Na een lunch in een eetcafé op de Nevsky Prospekt pin ik nog wat roebels om de laatste dag door te komen en ga op weg naar de Hermitage, het voormalige Keizerlijke Paleis. Gesticht in 1764 kan dit wereldberoemde museum tot één van de grootste ter wereld worden gerekend. De entree aan de waterkant valt tot mijn verbazing een beetje

deur voor zo'n enorm gebouw. Als ik echter eenmaal binnen ben, valt m'n mond bijna open van verbazing. Het trappenhuis is één en al goud en wit marmer. Vooral de zalen op de eerste etage zijn schitterend met hun hoge, rijk gedecoreerde plafonds. Hier werden onder andere de feesten gehouden. Er zijn meer dan 350 zalen waarvan de meeste alleen al vanwege de decoratie het bekijken meer dan waard zijn. Er hangen onder andere Hollandse meesters zoals Rembrandt, Rubens en Van Gogh, maar ook andere grote namen als Renoir, Picasso en Leonardo da Vinci. De bibliotheek waarvan het complete interieur uit fijn bewerkt hout is opgebouwd is ook een juweeltje. Door de hoge ramen van de zalen aan de voorzijde van het complex heb je een weids uitzicht over het Paleisplein met de Alexanderzuil. Na hier een uur of vier rondgedwaald te hebben vind ik het wel mooi geweest. Om alles in detail te kunnen bekijken zou je dagen nodig hebben. Nog wat cijfers? De Hermitage heeft niet minder dan 2500 medewerkers. Er zijn drie miljoen kunstwerken waarvan er 'maar' zo'n 350.000 tentoongesteld worden. De rest ligt in de opslag, waaruit de Amsterdamse Hermitage, die in maart 2004 zijn deuren opent, kan putten. (entree kost 320 roebels)

Ik wandel langs de rivier en over de Liteynyy-brug richting het hostel. De zon schijnt nog steeds onverminderd sterk. Op tweehonderd meter van het hostel ter hoogte van het Lenina-plein bevinden zich langs de rivier brede trappen waar je kunt genieten van de warme namiddagzon. Een oude man is bezig met een plasticzak de lege bierflesjes te verzamelen die andere zonzonbezoekers hebben achtergelaten. Een jong stelletje zit ongegeneerd te zoenen. Daar moet je in Azië niet mee aankomen, daar gebeuren dit soort dingen niet 'en plein public'.

Als je, zoals ik, een plek uit de wind hebt gevonden, is het goed toeven. Het kost me na een uur 'zonnen' dan ook enige moeite deze heerlijke plek te verlaten. Ik moet nog even boodschappen doen en loop daarom richting m'n 'vaste' winkel. Helaas blijkt die dicht te zijn. Ik ga op zoek naar een andere winkel en zie al snel vrouwen met grote boodschappentassen sjouwen. Als ik nu tegen ze in loop kom ik vanzelf bij die winkel. Als ik na twee minuten lopen een hoek om ga, staat er een rij mensen geduldig te wachten tot ze ergens naar binnen mogen. Tot mijn verbazing blijkt het de 'supermarkt' te zijn die ik zocht. In de rij staan om een supermarkt binnen te komen? Ik dacht dat dat verleden tijd was in Rusland, maar niets blijkt minder waar te zijn. Er

zit niets anders op dan aan te sluiten als ik nog iets te eten wil hebben. Gelukkig komen er regelmatig klanten naar buiten zodat ik na vijf minuten ook naar binnen mag. Ik moet wel m'n rugzakje bij de ingang inleveren. De winkel is van het type Aldi waar de koopwaar dus in dozen uitgestald staat. Het assortiment is niet bepaald breed, maar het grote voordeel daarvan is dat je niet voor moeilijke keuzes komt te staan en dus snel klaar bent. Terug in het hotel krijg ik de sleutel van m'n 'nieuwe' kamer. Een mooie kamer weliswaar, maar ik zal er maar kort plezier van hebben omdat ik vroeg op moet.

Op zaterdag 19 april sta ik al om kwart over vier naast m'n bed want m'n vlucht naar Moskou gaat om 7.30 uur en het is naar de luchthaven nog een uur met de taxi.

De straten van St. Petersburg zijn uitgestorven zo vroeg in de ochtend. De taxi-chauffeurs hier en in Moskou staan bekend als notoire oplichters. Deze chauffeur is daarop geen uitzondering. Hoewel de meter aangeeft dat ik wisselgeld terug moet krijgen houdt de man vol dat er extra kosten in rekening worden gebracht vanwege het vroege tijdstip. Wat een lul! Maar goed, in de Nederlandse grote steden kunnen ze er ook wat van, dus deze situatie is niet uitzonderlijk.

In de vertrekhal zitten wat verdwaalde Russen op dezelfde vlucht te wachten als ik. Tegen zevenen wordt er in het Russisch wat omgeroepen. Op mijn verbaasde blik vertaalt een man tegenover, me wat er gezegd wordt, maar uit de reacties van de andere passagiers kan ik het 'goede' nieuws al opmaken; vertraging vanwege dikke mist op het vliegveld! Het kan wel tot half elf duren voor we vertrekken!? Ik kan een vloek niet onderdrukken want mijn vlucht van Moskou naar Amsterdam gaat om 10.35 uur! 'Nou...mooie boel, ben benieuwd of ik Rusland vandaag nog uit kan?' Bij voorkeur wel, want m'n visum loopt vandaag af.

En dan mogen we om 8.30 uur ineens instappen. Zou het dan toch gaan lukken? Maar helaas, mijn optimisme wordt grondig verstoord als we na een uur nog aan de grond staan. Een pretje is dat zeker niet want de piloot heeft, waarschijnlijk vanwege een opkomende verkoudheid, de kachel flink opgestookt. De temperatuur heeft tropische waarden bereikt.

Enfin, na nog een uur wachten in deze luchtvaardige sauna stappen er nog eens tien passagiers in die een vlucht later hadden geboekt. Samen met een aantal andere gedupeerden verdenk ik Aeroflot ervan dat ze best eerder hadden kunnen opstijgen, maar om economische redenen de twee vluchten hebben samengevoegd. Het was me al eerder opgevallen dat de mist helemaal niet zo dicht was.

Om 10.38 uur stijgen we eindelijk op om een uur later in Moskou te landen. Overbodig om te zeggen dat het te laat is om m'n vlucht naar Amsterdam nog te halen. Er blijkt een speciaal loket te zijn om gestrande passagiers om te boeken naar andere vluchten. De Duitse zakenman die voor me staat, wordt door de charmante jongedame aan het loket op zeer efficiënte wijze omgeboekt naar een andere vlucht. 'Zou dat bij mij ook zo makkelijk gaan?' sta ik me af te vragen. Dan is het mijn beurt. De spanning stijgt als ik mijn probleem voorleg! Als het meisje het beeldscherm afzoekt naar beschikbare plaatsen stijgt de spanning nog meer. Dan kijkt ze me aan en zegt dat ze wel een

plaatst voor me heeft, maar ze verontschuldigt zich dat het niet met Aeroflot is, maar met de KLM! Of ik dat een bezwaar vind? Een bezwaar? Mmwwaa....., ik dacht het niet. Bovendien doet de KLM er maar twee uur en 45 minuten over, terwijl Aeroflot voor hetzelfde traject niet minder dan drie uur en 35 minuten nodig heeft.

Het probleem is opgelost! Nu moet ik alleen nog van de binnenlandse naar de internationale luchthaven. Daar zou een gratis bus voor beschikbaar zijn, maar zowel de chauffeur als de bus zijn in geen velden of wegen te bekennen. Na tien minuten wachten samen met een stel andere gestrande reizigers ben ik het zat en ga op zoek naar het kantoortje dat bij deze busservice hoort. Ergens op de tweede verdieping van het grote gebouw vind ik in een kamer een stel gezellig babbelende vrouwen. Eén van hen springt meteen op en regelt een busje dat er binnen vijf minuten is. Ze drukt me nog wel op het hart om de chauffeur absoluut niets te betalen, ook al zou hij daar wel om vragen. De laatste Rus die het me moeilijk maakt is de vrouw van de 'bodycheck' die met haar handscannertje driftig rondzwaait. Het stomme ding blijft maar piepen. Pas als ik al m'n zakken leeg heb gehaald houdt het kreng zich eindelijk stil en mag ik door.

Op 19 april om 16.00 uur stijgt de blauwe vogel op met bestemming Schiphol. Een aantal passagiers is blij dat ze nu niet met het als onbetrouwbaar bekend staande Aeroflot vliegen, maar met onze nationale trots. Normaal gesproken zou je nu een veilig gevoel moeten hebben, maar niets is minder waar want bij de KLM zien ze de ernst van SARS nog niet helemaal in blijkbaar. Tot ieders verbazing delen ze onverpakte cakejes rond die je zelf met je blote handen uit een doos mag pakken!? Door deze stupiditeit zou een heel vliegtuig op de valreep nog even besmet kunnen worden. Het is niet te geloven! Je zult begrijpen dat de doos niet leeg kwam.

De reis is bijna ten einde. Na een snelle vlucht landen we om kwart over vijf. Mijn rugzak komt voor de afwisseling eens als eerste van de bagageband zodat ik nog net een goede treinverbinding naar Arnhem kan halen. De zon schijnt en het is aangenaam warm...

Vincent

© oktober 2003

Naschrift

25 mei '03: Sinds vandaag is het negatieve reisadvies voor Hongkong en Guangdong opgeheven, maar er zijn in China inmiddels al 334 doden te betreuren, in Hongkong 296, in Taiwan 76 ,in Singapore 31 en in Canada 36. Alles bij elkaar 773 slachtoffers.

03 juni '03: Géén nieuwe SARS-gevallen gemeld in China.

24 juni '03: Hongkong weer veilig verklaard door WHO.

06 jan. '04: Toch weer een SARS-geval in China. Men is bang dat de ziekte terugkomt.